

Фотоколлаж Олеся Дмитренка

«...Неприватна справа Загорія чи Слабошпицького»

— Михайле Федотовичу, минуло два-надцять років від початку першого конкурсу, тому, очевидно, варто при цій нагоді поновити для історії, коли і як визріла ідея такого проекту?

— Світлої пам'яті Петро Яцик довго виношував ідею масштабного заходу, спрямованого на піднесення соціального престижу української мови в Українській державі. Наприкінці 90-х років він доручив нам із тодішнім виконавчим директором своєї фундації Марком Стехом розробити сценарій змагань школярів на звання знавців української мови. Ми з Марком відразу зійшлися на таких засадничих принципах. Оскільки в Україні існує олімпіада з української мови (її проводить Міністерство освіти) і в ній беруть участь тільки вибрані, то ми зробимо установку на масовість учасників. Маємо також наголосити: ми спеціально не шукаємо лінгвістичних геніїв (хоча якщо вони знайдуться самі, будемо раді), для нас важливо передовсім зблизити дітей України і державну мову, переконати дитину всім цим дійством, що державна мова — це дуже важливо. Яцик наполіг, щоб переможцям турніру на загальнонаціональному рівні вручати не тільки подарунки та спеціальні дипломи, а й грошові премії.

— І саме фінансовий аспект спричинив цілу дискусію...

— Так, деякі недалекі педагоги відразу накинулися на Яцика зі звинуваченнями, мовляв, він розбещує грошима дітей. Американізує патріотичну українську справу. Прозвучали також претензії і від деяких представників національно-де-

мократичного табору: мовляв, це безглузде марнотратство, треба, щоб Яцик віддав свої кошти на зовсім інші проекти (здебільшого на ті, в яких вони зацікавлені). Але Яцик відповів, що нічого він «не повинен», і нікому нічого не винен, і ні на кого не оглядатиметься, і ні з ким уже не радитиметься (радився він до ухвалення рішення про конкурс із багатьма в діаспорі), а тому робитиме так, як уже вирішив. Усі дискусії на цю тему безплідні й не матимуть на нього жодного впливу. А для підтримки інших патріотичних проектів є чимало заможних людей і в Україні, і в діаспорі. Він особисто присвячується цьому проєктові.

— Цікаво, що сьогодні тема грошей і премій не викликає жодних суперечок.

— Здається, всі тепер згодні, що в наших умовах принципово важливо виплачувати премії школярам і студентам саме за високі знання державної мови. Це теж націєтворчий момент. І елемент державного будівництва.

— Як ідею конкурсу зустріли в Міністерстві освіти?

— Дуже прихильно. Тодішній міністр освіти Василь Кремень одразу оцінив оригінальність Яцикової ідеї. Було організовано спеціальну координаційну раду,

яка мала опікуватися всіма моментами проєкту. Співголовами цієї ради призначили заступника міністра освіти та голову секретаріату Ліги українських меценатів. Дуже важливий момент: тодішній перший заступник міністра академік Яциків наполіг на тому, щоб конкурс мав міжнародний характер. Це саме він вписав у вже готове положення про конкурс епітет «міжнародний». Він також один із «хрещених батьків» мовного турніру.

— Чи задоволені Ви результатами першого конкурсу?

— Так, вони перевершили всі наші сподівання. По-перше, у ньому взяли участь понад двісті тисяч школярів. Закриття конкурсу відбулося у травні 2001 року у столичній філармонії. Петро Яцик не міг стримати сліз радості. Він вийшов на сцену філармонії, від хвилювання і зворушення йому важко було говорити. Згодом він зізнався, що почувався у ту мить справді щасливим. Переможців і призерів мовних змагань вітали Президент Леонід Кучма, метр української літератури Павло Загребельний, міністр освіти Василь Кремень, інші авторитетні в Україні люди.

Закінчення на стор. 8

ПЕРЕМОГА ЗА ПОРОЗУМІННЯ

2

ХТО І ЩО ЗА ВИБУХАМИ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКУ

3

ЧИТАЦЬКЕ ВІЧЕ

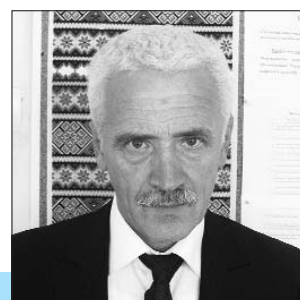
4–5

СВІТОВА ЛІТЕРАТУРА В ШКОЛІ

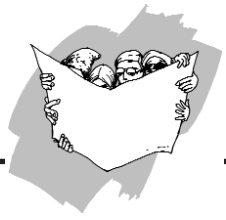

10–11

ПРОСВІТЯНИ

12–13

«Встретім Євро—2012», або Тавро — Донбас

Марія ОЛІЙНИК,
м. Донецьк

Донецьк готується до Євро—2012. Освоєні десятки мільярдів бюджетних коштів, здертих з інших областей України та периферії Донецької області. Недавно на перехрестях вулиць Донецька з'явилися таблички, на яких нібито українські написи в недолугому перекладі продубльовані англійською мовою. Ось так: пл. Победи і дубль цього мовного покруча англійською. Або пр. 25-летия РККА (рабоче-крестьянской красной армии). Українською мало б звучати — 25-річчя РСЧА (робітничо-селянської червоної армії). І цей гібрид перекладено англійською. Подібного багато. Думаю, ці ребуси європейці довго розгадуватимуть.

У тролейбусах, автобусах, трамваях для зручності гостей Євро—2012 донецькі чиновники ввели автоматичне оголошення зупинок — спочатку російською мовою, а потім — англійською. Думаю, європейці будуть шоковані: їхали в Україну, а опинились у Росії.

Таким чином у Донецьку відмінено дію Конституції України, чинного мовного законодавства. Тут державною мовою є мова суцільної держави.

А нещодавно до мене завітав працівник Ворошиловського районного відділу міліції. Хотів узяти пояснення щодо спроби пограбування каси “Ощадбанку” в будинку, де я

мешкаю. Почав заповнювати дані про мою особу іноземною, російською мовою. Я ввічливо попросила робити це державною мовою. Він не відреагував і продовжував заповнювати заготовлений російською мовою бланк, де був запис “желаю давать объяснения на русском языке”.

Ще й пояснив, що у Ворошиловському районному відділі міліції Донецька державною мовою є російська. Коли я попросила його представитись, тобто пред'явити свій документ, він категорично відмовився, згріб папери і втік. Тоді я звернулася до начальника Ворошиловського районного відділу міліції Володимира Івановича Зіборова з вимогою:

1. Встановити особу працівника міліції, який порушив Кон-

ституцію України та Закон України “Про міліцію”, а саме ст. 5, згідно з якою:

“...При звертанні до громадянина працівник міліції зобов'язаний назвати своє прізвище, звання та пред'явити на його вимогу службове посвідчення”.

2. Притягти цю особу до відповідальності згідно з чинним законодавством.

3. Повідомити мені, чи справді у Вашому відділі державною мовою є російська.

4. Повідомити мені, чому заготовлені бланки для пояснень, які заповнював представник Ворошиловського районного відділу міліції, виготовлені російською мовою та чому в бланку записано “желаю давать объяснения на русском языке”.

Жодного українського слова не прозвучало й 26 квітня під час вшанування ліквідаторів аварії на Чорнобильській АЕС: російськомовний ведучий із філармонії, такі ж виступи наших найвищих посадових осіб (голови облдержадміністрації Андрія Шишацького, голови Донецької облради Андрія Федорюка, Донецького міського голови Олександра Лук'янченка, голови Ленінської районної в м. Донецьку ради Олега Беляева), а також представників чорнобильських організацій, виконання пісень, декламації школярами віршів. На додачу московський піп із матушками.

Ситуація повторилася 27 квітня на вшануванні жертв розстріляних німцями євреїв під час Другої світової війни, де крім офіційних владних чиновників, виступив ще й так само російськомовний вічний народний депутат України Юхим Звягільський — голова Всеукраїнської організації “Україна-Ізраїль”. Написи на пам'ятнику російською та на івриті.

На пам'ятнику ліквідаторам наслідків аварії на ЧАЕС напис єдиною мовою, схожою на російську: “Ликвидаторам чернобыльской трагедии”. Не досягну глибини мислі донецьких владних невігласів — великих борців за державність російської мови, якої вони не знають, як і української: як можна ліквідувати трагедію?

Обидва пам'ятники відкрито в незалежній Україні 2006 року за представників президента Віктора Ющенка в Донецькій області. А обмосковлення чи російщення

України, зокрема Донецчини, як почалося за Петра І 1720 року, так і триває вже 21 рік в незалежній Україні за усіх без винятку президентів. Завдяки шовіністичним керівникам влади Донецчину називають “зоною, вільною від Конституції України”.

Про мову на мітингах комуністів, соціалістів та анархістів 1 травня цього року на площі імені Леніна й розмірковувати не доводиться — однозначно російська. І жодного державного прапора! Якийсь антидержавний шабаш зі Сталінами, Ленінами, Махном.

Я написала протести щодо цього становища. Подам на порушників Конституції України до суду. Але судді хто?

У процесі про захист прав батьків українськомовних макіївських шкіл, незважаючи на те, що оскаржуване ліквідаційне рішення Макіївської міської ради ухвалене з грубими порушеннями чинного законодавства, суцільними фальсифікаціями, голова Донецького окружного адміністративного суду Олег Кониченко із зав'язаними очима та заткнутими вухами відхилив законні скарги батьків українськомовних шкіл № 3, 100 м. Макіївки на ліквідаційне рішення. 29 березня 2012 року Донецький апеляційний суд (головуючий — Лях, судді Попова, Компанієць) залишив абсолютно незаконну Постанову судді Донецького окружного адміністративного суду Олега Кониченка без змін. Зараз батьки подали касацію, в якій просять:

— Пані Оксано, який нині стан справ у Харківському об'єднанні, чи вдалося відновити нормальну роботу після безладів, чи не запали духом члени товариства?

— Роботу “Просвіти” після нападів, комунальних відключень поступово відновлюємо. Упорядкували приміщення, відремонтували пошкоджене майно, поновили постачання води й електроенергії. Маємо міцний актив — 10 осіб. Це молоді люди, які зацікавлені в роботі “Просвіти”, вони не вимагають грошей за свою роботу тут, а навпаки, вкладають власні сили, кошти.

Справу нападу на офіс “Просвіти” розслідує УБОЗ. У мене склалося враження, що вони працюють у правильному напрямі, до нас ставляться дуже коректно, професійно.

— А чим завершилася порушена проти Вас справа?

— На запити голови ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Павла Мовчана Генеральна прокуратура України надіслала “відписку”. Мій адвокат допоміг написати протест прокурору м. Харкова. Відповіді я не отримала, бо паралельно були запити з Києва. Не знаю, чи через мою справу, чи через інші, слідчого Левицького відсторонили від слідства. Зараз воно не ведеться, але й справи не закрили. Хлопці, які постраждали, перебувають за ґратами, їм щодва місяці продовжують термін ув'язнення.

За мене заступилося моє керівництво, тому я залишилася в аспірантурі — навчаюся, пра-

Оксана ЖИВОТКОВА: «Діймо разом!»

Як повідомляла наша газета, 29 грудня минулого року на приміщення Харківського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка було вчинено збройний напад: спалено документацію, бібліотеку, пошкоджено оргтехніку. Згодом просвітянам вимкнули воду й електроенергію, а наприкінці січня широкого розголосу набула інформація про затримання співробітниками правоохоронних органів відповідального секретаря ХОО ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, аспірантки Оксани Животкової.

Нещодавно в Харкові я мав нагоду розпитати пані Оксану про стан справ у Харківській “Просвіті” і, звичайно ж, не міг оминати вищезгаданих подій.

цію. В університеті до мене ставляться доброзичливо. Уже закінчила перший рік навчання в аспірантурі, здала звіти.

До того працювала два роки у Всеукраїнському науково-педагогічному проєкті “Інтелект України”, мене звідти в буквальному розумінні “викинули” в січні цього року через членство у “Просвіті” — “международной националистической организации”. Людина, яка перебуває в лавах такої організації та ще й обіймає в ній якусь посаду, не може брати участь у педагогічному проєкті. Так чиновники від освіти пояснили своє рішення. А те, що в “Просвіті” свого часу були навіть Леся Українка і Борис Грінченко — ні для кого не аргумент.

— Яка позиція щодо “Просвіти” у місцевої влади?

— Ставлення місцевої влади до “Просвіти” зараз позитивне. До нас немає жодних претензій щодо заборгованості за приміщення, в якому ще працює редакція дитячої газети “Журавлик”.

Хочу нагадати, що 2009 року нам упродовж трьох місяців ушестеро підвищили оплату за оренду приміщення. Вона стала настільки великою, що неприбутковій організації не під силу її сплачувати. Внаслідок цього накопичився великий борг, понад 200 тисяч гривень. Були судові позови, які ми виграли. І після рішення вищого господарського суду місцева влада нас не зачіпає взагалі. Тобто підтримки від влади ми не маємо, але, що важливо, вона нам і не перешкоджає.

Я вдячна місцевій владі за встановлення меморіальної дошки Іванові Франку на будівлі обласного архіву, а також за те, що вона нарешті демонтувала сумнозвісний пам'ятник, який у народі називали “трое, що несуть з ломбарду холодильник”.

Зараз немає жодних проблем із пам'ятним знаком-каменем на честь героїв-воєнків УПА, що встановлений у Молодіжному парку. Це заслуга місцевої влади — вона поставила на місце комуністів так, що нині ніхто не зачі-

пає ані каменя УПА, ані пам'ятної дошки Йосипу Сліпому. Я не знаю причин, але до багатьох речей влада Харкова сьогодні ставиться об'єктивно.

— Наскільки суттєво Харківщина долучилася до проведення Всеукраїнського просвітянського конкурсу “Палітра українського слова”?

— Я традиційно розсилаю запрошення на просвітянські конкурси через відділи освіти, вони дуже активно відгукуються.

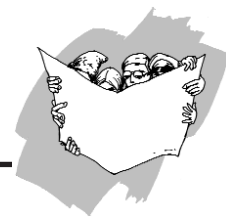
Роботи на конкурс “Палітра українського слова” активно надходять. Уже зголосилися на участь 12 районів Харківщини. Ми ведемо статистику шкіл-учасників. Торік отримали близько 300 робіт. Цьогоріч робіт теж дуже багато, проводимемо обласний етап конкурсу. Мені як художнику неважко оцінювати ці роботи. Складніше було під час оцінювання текстів, надісланих на конкурс “Я гордий тим, що

українець зроду”. Вважаю, що для оцінювання робіт у будь-якій галузі потрібні фахівці: краєзнавці, історики, географи.

Мала розмову із заступником директора Харківського художнього музею, домовляюся про те, щоб наступного року роботи переможців обласного етапу конкурсу “Палітра українського слова” були виставлені в приміщенні музею.

— Які конкурси, заходи

1. Зупинити виконання Постанови Донецького окружного адміністративного суду від 07.02.2012 року в адміністративній справі № 2а/0570/10579/2011 та Ухвали Донецького апеляційного адміністративного суду від 29.04.2012 року до моменту розгляду касаційної скарги.

2. Скасувати ухвалу Донецького апеляційного адміністративного суду від 29 березня 2012 року у справі № 2а/0570/10579/2011 про залишення без задоволення апеляційної скарги на постанову Донецького окружного адміністративного суду від 07.02.2012 року.

3. Скасувати постанову Донецького окружного адміністративного суду від 07.02.2012 року у справі № 2а/0570/10579/2011 про відмову в задоволенні позовних вимог.

Вищий адміністративний суд України 24 квітня цього року ухва-

лив “...Клопотання позивачів про зупинення виконання рішень судів 1 і 2 інстанцій задовольнити, оскільки наведені доводи дають підстави для їх зупинення...” Сподіваємося, що батьків почують і діти повернуться в свої українськомовні школи після річних поневірянь по інших навчальних закладах.

Сьогодні гостро стоїть проблема національної консолідації. І першочерговою є мовна проблема. Нація починається з мови й визначається мовою. Нація творить державу. А держава така, яка й нація. Це добре усвідомлюють владні діячі Донеччини. І, починаючи з проголошення незалежності 1991 року, сотні разів ради різних рівнів проголошували російську мову державною на тій чи іншій території. **Нині вже й не проголошують. Просто тупо, де-факто, Донеччина працює мовою, яку владні невігласи вважають російською.**

обласного рівня організовує цього року Харківська “Просвіта”?

— Разом з умовами Всеукраїнського просвітнянського конкурсу “Палітра українського слова” ми розсилали й умови обласного мистецького конкурсу “Слобожанське намисто”, який започаткували цього року. Для “Слобожанського намиста” ми щороку даватимемо нову конкурсну тему. У перший рік — “Моя абетка”, оскільки у школі дуже мало уваги приділяють каліграфії, не виховують естетичного сприйняття тексту. У нас уже закінчився прийом робіт, їх понад 200. Зараз ми їх оцінюємо.

Мрію започаткувати обласний краєзнавчий конкурс. Уже мала попередню розмову з деканом історичного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди та його заступниками. Вони обіцяли підтримати цю ініціативу. Долучитися до проведення конкурсу обіцяли члени Харківської обласної організації Національної спілки краєзнавців України. Мені відомо, що просвітяни в інших областях проводять краєзнавчі конкурси. Коли почну організаційні заходи, зв’язуватимусь з ними, перейматиму досвід. Можливо, з часом, наші спільні ініціативи переростуть у Всеукраїнський просвітнянський краєзнавчий конкурс.

“Просвіта” підтримує громадську ініціативу про відкриття меморіальної дошки Борису Грінченку в Харкові. Днями маю поставити свій підпис під колек-

тивним листом-зверненням.

Також маю намір звернутися листом до керівництва Українського фонду культури. Відомо, що Харківську обласну організацію Українського фонду культури вже давно позбавили приміщення. Документи й архів цієї організації люди зберігають у своїх помешканнях. А “Просвіта” має приміщення і готова поділитися ним із братньою організацією, якщо фонд готовий платити за квадратні метри, які займатиме. Тобто, пропорційно поділимо між собою ту орендну плату, яка є, і працюватимемо під одним дахом.

— А наскільки активно зараз діють просвітнянські осередки на Харківщині?

— Спілкуюся з просвітнянами із Лозової. Вони мають історичний гурток при краєзнавчому музеї, активно друкують матеріали в районній газеті “Голос Лозівщини”. Координат інших районних осередків “Просвіти” на Харківщині ані я, ані виконувач обов’язків голови Олег Однороженко, не маємо. Голова обласного об’єднання Анатолій Кіндратенко зараз у лікарні, жодних відомостей про просвітнян області він не передав. Тому хочу через “Слово Просвіти” звернутися до просвітнян Харківщини, до передплатників газети, — відгукніться! Адаже нас об’єднує спільна ідея, спільна справа, робимо її разом!

Спілкувався
Євген БУКЕТ
Фото **Сергія ПЕТРОВА**

Об’єднання ГРОМАДЯН чи просто ОСІБ?

Яка ідея нового закону про громадські організації?

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

На перший погляд закон нормальний. Та чи відповідає він меті — відродити активне громадське життя як основу демократії? В Україні немає сильних автентичних громадських організацій. Натомість зареєстровано багато громадських організацій, які чомусь не можуть скласти сильну основу громадянського суспільства. На жаль, новий закон про громадські організації не додає оптимізму. Він дивним чином вважає головним суб’єктом громадської організації *не громадянина, а особу*. Це кардинально міняє принцип побудови суспільства. Громадяни формують громадянське суспільство, а просто особи — атомізоване псевдогромадянське суспільство, об’єднане споживацьким інстинктом та інстинктом виживання.

Новий закон про громадські організації був конче потрібен для припинення застою та побудови інтегрованого громадянського суспільства. На жаль, саме цієї інтегруючої складової громадська організація і позбавлена новим законом: “Громадськими організаціями визнаються добровільні об’єднання осіб для спільного задоволення законних інтересів, здійснення та захисту прав і свобод” (Стаття 1, пункт 1).

Надання громадським організаціям права утворювати міжнародні об’єднання служить інтересам космополітизованої особи, не зв’язаної обов’язком громадянства. Така ідея закону офіційно відкриває можливість зовнішнього впливу на наше суспільство. Та у світовому конкурентному середовищі цей вплив не завжди доброзичливий і позитивний. Нашою дозволяти діяльність чужих елементів інших суспільств на території держави? Учитися досвіду громадської діяльності треба, їдучи до них у гості.

Дивує неоднакове сприйняття законодавцем різних громадських організацій. Дія закону не поширена на:

- 1) політичні партії та інші добровільні об’єднання осіб, що беруть участь у виборах і референдумах;
- 2) релігійні організації;
- 3) кооперативні організації;
- 4) інші об’єднання осіб, утворені на підставі спеціальних законів, актів органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

В окрему, вочевидь, вищу касту, виокремлено не тільки профспілки, а й організації роботодавців та інших профоб’єднань. Отже, це закон не про всі громадські організації, і ніхто не подумав про те, що політичні партії є теж громадськими організаціями, мета яких — вдосконалення життя

суспільства, а не звичне здобуття влади “слугами народу”. Тож за логікою демократії, всі громадські організації повинні утворювати громадяни України і мати однаковий правовий статус. Вплив громадської організації залежав би від корисної для загалу діяльності.

В умовах справжньої демократії варто прискіпливо визначати допустимі рамки діяльності громадських організацій. Критерії обмеження, викладені у статті 3 закону, цілком відповідають моделі *суспільства особи*, але для інтегрованого *громадянського суспільства* аж ніяк не годяться. Не можна застосовувати типовий неконкретний радянський штамп

нітарні норми суспільства повинні регулювати Конституція, закони, не заважаючи культурній суспільній дискусії в середовищі громадських організацій. Зрозуміло, що в цій сфері застосування міжнародних угод лише зашкодить, і тому більшість цивілізованих держав у себе це не практикують, даючи подібні поради іншим. Так званий мовний і культурний поділ населення України формується за чужими порадами деякими “політиками одних виборів”. Проблема ця вирішується дуже просто — припиненням реєстрації тих громадських утворень і партій, діяльність яких де-факто порушує принцип пошани і захисту самобутності народу і

Фото Олеса Дмитренка

“розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі; посягання на права і свободи людини” для заборони утворення і діяльності громадських організацій. Вживання неконкретного і не правового терміну “розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі” апріорі допускає існування цих явищ в суспільстві і дозволяє кваліфікувати під “розпалювання” будь-які дискусійні вислови в галузі етнічного життя і релігії. А як визначити рівень дискусійності й культури учасників дискусій і що саме можна кваліфікувати як “розпалювання ворожнечі” — світ ще не придумав. Керування чужими, “міжнародними” критеріями чужих громадських організацій — це ще гірше і веде до обмеження свободи власного громадянського суспільства. Те, що хочуть кваліфікувати як розпалювання міжнаціональної і міжрелігійної ворожнечі, Українська Конституція називає інакше — обмеженням мовної, культурної, релігійної та іншої самобутності громадян. Самобутність громадян, яка є найвищою цінністю суспільства, повинна захищати держава, але не шляхом обмеження громадської діяльності чи керування не нашими критеріями її правильності, а з допомогою громадських організацій.

Наприклад, політична підтримка громадського руху за надмірні обсяги поширення російської мови логічно призводить до обмеження мовної самобутності етнічних українців і звуку застосування державної мови. Це потенційно провокує “розпалювання” громадянського конфлікту.

Отже, загальні етичні і гума-

держави. Отже, у статті 3 закону краще залишити її третій пункт: “3. Обмеження прав, напрямів і форм діяльності громадських організацій можуть встановлюватися виключно Конституцією та законами України”.

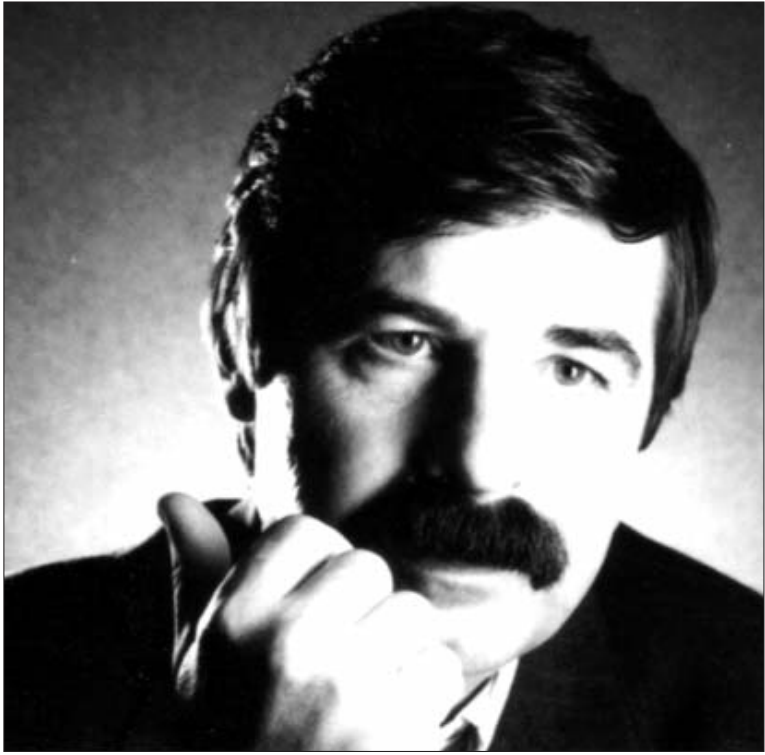
Безумовно, варто було б заборонити громадським організаціям обирати елементи символіки інших держав. Для наших радників з Європи це видається зайвим, але в Україні це обмеження поки що потрібне і як додаткова вимога застосування державної мови.

Кардинальне значення має те, кого слід вважати засновниками громадської організації. Стаття 8, яка дозволяє бути засновниками *іноземцям та особам без громадянства*, ставить під сумнів визначення громадської організації як *об’єднання громадян*, визначаючи їх саме як *об’єднання осіб*. За новим законом наше суспільство на свій розсуд формуватимуть усі охочі волонтери світу, нарівні з громадянами України. Держава від імені платників податків чомусь бере на себе обов’язок однаково підтримувати, матеріально також, всі громадські організації, не виокремлюючи тих, які утворені іноземними громадянами чи особами без громадянства.

Отже, хотіли кращий закон про об’єднання *громадян*, а одержали закон про громадські об’єднання *просто зацікавлених осіб*. Суб’єктом цього закону є не винятково громадянин України, а й особа місцевого чи міжнародного походження. Такі громадські організації зацікавлених в особистих інтересах осіб не дуже дбати-муть про вдосконалення української демократії і влади.

“Можливо, все, що я хотів сказати віршами світові,
я вже сказав”.

Продовження.

Початок у числі 18 за 2012 р.

Листи до приполярного смт Тура Красноярського краю (Евенкія), де працював адресат Віталій АБЛІЦОВ, із не залежних від нього обставин втративши роботу у харківській обласній газеті “Соціалістична Харківщина” (редактор О. Ситник)

**24.
16.01. 74**
Віталію!

Отримав од тебе вже 3 листи, а оце тільки зібрався написати тобі хоч два слова, хоч і перебуваю зараз у відпустці. Смішно буде тобі читати — але не відповідав, бо не мав конверта “авіа”, бо Красноярський край — це все ж далі, ніж Харків від мого терикона.

Отже, як я тобі написав, зараз у відпустці (уже закінчується), раніше планував використати відпустку для писання віршів, але ще не написав жодного рядка. Вірші не пишуться. Намагаюся щось прочитати, бо я ще багато не прочитав за суетою передминулих років. Поки ще не знаю, чи схотіли б мої теперішні вірші надрукувати, але однаково не покидаю надій, що це непорозуміння колись закінчиться і все буде гаразд. Не знаю, як ти, але я вважаю те, що мене не друкують, просто прикрим непорозумінням. З кожним днем я дедалі більше пересвідчуюся в тому, що жоден мій рядок не йде в розріз усьому тому світлому і радісному, що є в нашому житті.

*Бувай! Пиши!
В. Голобородько.*

**26.
26.03. 74.**

Добрий день, Віталію!

У мене нічого цікавого не відбувається. І далі працюю на шахті, робота тяжка і неприємна, але змінити на якусь ліпшу (та і яка б це робота мене задовольнила?) не маю змоги, та, по правді сказати, я нічого й не робив у цьому напрямку, стараюся, щоб це було не головним, робота. Гроші (тобто те, що є головним в оточенні) і т. ін. Стараюся після роботи щось прочитати, адже я багато ще чого не прочитав. Для творчості то нічого не додає, але хочеться хоч якою мірою бути поінформованим у літературі у межах університетського курсу (це я називаю самоосвітою такою собі). Найбільше мене турбує те, що вже от тривалий час я нічого не пишу, не пишеться. Бо після довгої перер-

ви ніколи не почнеш з того моменту, з тої вершини, на яку піднявся, а кожного разу доводиться починати спочатку. Минулого року в польському журналі “Literatura na wiesie” (типу “Всесвіт”) надрукували добірку з 6 моїх віршів. Журналу не бачив. Це тішить самолюбство і все, а це не те, бо такі події повинні надихати до творчості, а цього не сталося. Все натхнення віддаю праці на шахті, бо тут я більше користі приношу суспільству, ніж своїми рядками. Разом з цим листом надсилаю кілька своїх віршів, вони не нові, не останні, але тобі не відомі.

*На все добре! Пиши!
Щиро В. Г.*

**27.
21.04.74**

Добрий день, Віталію!

Щось нового не відбулося у житті моєму. Останнім часом нічого гарного не прочитав, кілька рядків нашкрібавав, разом з цією поштівкою надсилаю тобі дешицу з того. Маю книжку С. Великовського про Камю. Переглядав, ще не читав. Чи не бачив ти М. А. Астуриаса “Легенды Гватемалы”? Коли дістанеш, обов’язково спробуй дістати і прочитати. Дуже мало є книг, серед них і ця. За свою книжку нічого певного сказати не можу. Бажан підбадьорює мене, що колись мої вірші будуть надруковані, але коли? — цього теж я не знаю. Хоч особливих причин для цілковитої ігноранції моєї творчості я не бачу. Мабуть, я хвалився вже тобі, що в польському журналі надруковано минулого року шість моїх віршів. У “Літ. Україні” була інформація про те жовтнєве число журналу, але що й мене там надруковано, жодної літери про те. Про Олега нічого не знаю, я, подібно як і ти, дуже далеко від Києва. Але, здається, він і далі є директором.

І досі дивує така деталь, звідки міг В. Шкловський дізнатися про моє існування.

*Присмино дивус. На все добре.
Щиро В. Г.*

**33.
3.03. 75**

Здоров, Віта!

Із Ворошиловгр. Спілки повернули мої вірші — на обговорення їх не схотіли ставити. Про колективну збірку не знаю нічого, але думаю, що й там нічого не вийде. Треба міняти свої творчі позиції, треба писати інші вірші. Можливо, потім почнуть друкувати. Роботи й досі не знайшов, з

Василь Голобородько. Вибрані листи...

шахти пішов, до того ж її скоро закриватимуть, а в сільському господарстві без спеціальності теж важко знайти роботу, але вже треба десь іти на роботу, бо вже багато часу не працюю. Та й коли працюєш, більше встигаєш прочитати, робота дисциплінує, а це суцільне байдкування розслаблює і не можу нічого читати.

*До тридцяти — поэтом быть почетно
и — срам кромешный — после тридцати.*

А мені наближається тридцятиліття і треба перекваліфікуватися в суспільно корисну людину, відмовитися від усіляких ілюзій, сподівань на книжку, друк, гроші і т. ін. Уже нічого того немає. Пора серйозніше поставитися до життя, без претензій і зазіхань.

*Але бувай! Пиши!
В. Голобородько.*

(“До тридцяти — поэтом быть почетно...” — рядок поета Олександра Межирова)

**34.
22.07. 75**

Добрий день!

Вибачай за тривале мовчання. Власне й писати особливо немає про що, все, що відбувається тепер у моєму житті, то все у площині побуту. Правда, 31 травня у Ворошиловградському відділенні СПУ відбулося обговорення моєї останньої творчості. Багато чого було сказано на тому обговоренні, все воно якось було повз вірші, повз те, про що треба було говорити. Практичних результатів із того обговорення ніяких, бо, може, я тобі раніше писав, що й колективна збірка готується, що й добірка в ній дорівнюватиме першій збірці і взагалі про всілякі райдушні надії. Всього того не сталося, хоч і не покладалося надій багато на те. А все ж...

З книжок чогось цікавого дістати дуже важко, бо зовсім не буваю у книгарні. Хоч знаю, що цього року (за тематичними планами) має вийти доволі гарних книжок, серед них і збірка робіт Потебні, і Поль Валері, і Максиміліан Волошин, і Едгар По, і Рільке, і двотомник Лорки.

Та жодної із названих книжок я не придбав, та й навряд чи десь дістану, якщо добра душа десь у Москві чи Києві не забуде про мене, та й не підкине примірник і для мене, хоч це й буває надто рідко, у кожного свої клопоти. Багато пишу про книжки, бо все ще намагаюся надолжити втрачені університетські студії — стараюся щось читати, хоч то все і безсистемно, і нерегулярно.

Довгий час я не працював на шахті (дуже некрасиво зі мною повелися, довелося розраховуватися, з великими труднощами, складнощами, нервунням і т. ін.), але час той зовсім не використав для себе, нічого не прочитав і жодного рядка не написав. Можливо, все, що я хотів сказати віршами світові, я вже сказав, тепер від мене вимагається творець іншого плану — електрослюсар радгоспу (ким я в даний момент працюю). Тому цим разом і не надсилаю тобі нічого віршованого, нічого не завіршувалося. У місяцях серпні, вересні та й далі я

не планую ніяких довготривалих поїздок, отже, маю бути вдома, прошу заїжджай, радий буду побачити, адже ми з тобою не бачилися вже дуже давно.

*На все добре!
В. Голобородько.*

**36.
21.01. 76**

Добрий день, Віталію!

Вітаю тебе у Новому Році!

Дякую за листа та за привітання, радий, що щасливо доїхав. У мене змін ніяких, так само працюю електриком, трохи читаю, вірші не пишуться. Шкода, що ти втратив підписку, але якщо буде щось цікаве, я напишу, хоча не думаю. Проглянув я тематичні плани на наступний (тобто 1976) рік, чогось видатного справді мало, але є дещо. Кілька книжок “Наукова думка” планує випустити, присвячених першій половині першого тисячоліття, цікаво буде проглянути. А зараз я напишу дещо з того, що має вийти наступного року, це все на мій смак, але є дещо й таке, що й кожному читачеві сподобалося б: Кавабата, К. Воннегут (укр. мовою), З. Ленц “Урок німецької”, Драч (рос. мовою), Белій “Петербург”, (не розбірково) Новеллы, М. Пруст “Под сенью девушек в цвету”, про Фолкнера, про Заболоцького (дві книжки), Пастернак, Ж. Сера і П. Сіньяк, письма... Луис Бунюэль, сборник. Драч (укр. мовою), Феофан Прокопович — твори у 3-х т. Ділова і народнорозмовна мова XIII ст. (на матеріалах сотених канцелярій і ратуш Лівобережної України). Казки про тварин (“Наукова думка”), Пісні Поділля.

Коли хочеш, надішлю увесь список тих книжок, що я собі надумав придбати, усього 60 назв, ти написав би, які й тобі до вподоби і я старався б придбати й тобі. Я й минулого разу трішки більше для тебе беріг, і перед самим твоїм носом розкопили.

Звичайно, набагато краще самому писати, аніж читати когось. Тобто, треба писати і читати, а не читати і писати, або, що зовсім зле, тільки читати. Отже, чекаю від тебе чогось твого, може, й мене це підстьобнуло б, у порядку змагання.

У нас тут теж зима, морози дошкульні, снігу багато випало, старі люди кажуть: урожай буде.

Віталію, не знаю, чи зручно буде спитати в тебе, чи не зміг би ти мені надіслати шапку “пижикову” чи як там її в біса, бо з-під поли за них правлять скажену ціну, а я не хочу збагачувати якийсь перекупок. Шапка необхідна, мій статус підвищиться “як ртуть” (П. Тичина), а це важливо у плані суспільно-побутовому. Коли змога і згода, напиши, і напиши вартість її, я потім або загодя, негайно вишлю поштою.

*Але бувай! Пиши!
В. Голобородько.*

**Листи до Харкова
42.**

18.22 1977

Добридень, Віталію!

Отримав твого листа, книжку і статтю про Лорку. Я й далі працюю в радгоспі електриком. Цього літа вдалося поновитися в пе-

дагогічному інституті у Ворошиловграді на 2-й курс, ще нічого не здавав, отже, клопоту попереду до біса.

Так само улітку вдалося надрукуватися у молодіжній газеті обласній. Вірші надрукував знайомі тобі — це перші п’ять римованих віршів, що я ними мав розпочати збірку, що подавав до видавництва “Радянський письменник” і рукопис якої мені звідти повернули, про що я тобі писав і ганебні, принизливі відгуки на неї тобі прислав. Зараз той рукопис лежить у Ворошиловградській філії СПУ, мають намір обговорити і в разі позитивної оцінки її нашими письменниками рекомендувати до видавництва “Донбас”.

Отакі мої справи на сьогодні. Віршів давно вже не писав, але надсилаю тобі аркушик з віршами, можливо, вони виявляться тобі не відомими. Дякую за книжку. Книжок з тієї серії маю вже п’ять, серед них Потебня і Естетика американського романтизму (там є просто потрясаючі матеріали!). Жаль, звичайно, що не дістав “Семіотика та худ. тв.”, але напиши мені, будь ласка, швидше, якщо вона вийшла у вид-ві “Наука”. У разі того, що вона там вийшла, я її зміг би виписати накладною поштою. Через магазин “Книга-поштою” зміг придбати книжку “И. П. Смирнов “Художественный смысл и эволюция поэтических систем”. Книжка потрясаюча, авторове ім’я запам’ятай, його книжки друкуються, як-от “Древнерусский смех и логика комического”, або виходили раніше.

“Чтобы текст обладал индивидуальным смыслом, он должен быть двусмысленным. Вот почему, в противовес наивному мнению и непосредственному восприятию художественных текстов нужно настаивать на том, что литературный смысл не дан в прямом наблюдении и требует, дабы быть постигнутым, проведения сравнительно сложных мыслительных операций...”

Зауваги до статті (*ідеться про статтю В. Абліцова, присвячену творчості Ф. Г. Лорки й підготовлену для друку у журналі “Дон” — В. А.*): “4-й рядок згори: у тебе “своеобразность” варто замінити на “своеобразие”. Стор. 2, 4 рядок згори: “включены переводы, которые сделали (выполнили) пионеры русск... и т.д. Кельин, и т. д. 7-й низу: треба б: Вяч. Вс. Иванов?”

Стаття взагалі цікава, підтвердженню методологічних установок більше послужив аналіз вірша Л. “Memento”, ніж “Гітара”.

*Але бувай! Пиши.
В. Г.*

P.S. Віталію: чи нема у Харкові у продаж гарної портативної машинки. Закортіло придбати. Дізнайся.

44.

19.03 1979

Добридень, Вітню!

Дякую, що пам’ятаєш та що озвався.

Дякую, що думав про мене, коли книжки купував. Ти не написав, яку саме книжку ти при-

“Він коршун, який і дзьобом, і кігтями рве на шматки наше пихате замилювання поразками, наше воляче терпіння заради виживання”.

Доля на тлі історії

7

У пошуках найсуттєвішого складу

Листи як дорожні знаки на шляху духовного самотворення

Продовження.
Початок у числі 18 за 2012 р.

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ,
академік НАН України

У листах Василя Голобородька відчитується усвідомлення ним незримой присутності в його житті отого “поціновувача поезії”, який переслідує його в шахті, не полишить і тоді, коли Голобородько тимчасово працюватиме в районній газеті літпрацівником, згодом — електриком у радгоспі. “Поціновувач” вселився у свідомість поета, нагадуючи повсякчасно йому про те, що до головних ролей йому — зась!, що у цій грандіозній виставі під назвою “Вперед до перемоги!” йому відведена роль статиста, маленького гвинтика, що і його не випадково підстригли під “нуль” — запроторили до армії, але ця зачіска “під Котовського” дуже пасує до зеківського смугастого костюма. Поетові порадили подивитися в корінь —

І тоді я зрозумів, що на власні очі бачу, як втілюється у життя принцип рівності. Хто там у підпіллі задує чубатих? — вилотити й обстригти! У кого там є вірш про чубату яблуневу гілку

*Обстригти:
А) автора;
Б) вірш;
В) яблуневу гілку.*

(“Рівність”).

“Я один з тих, кому відмовлено в праві на існування як поетові”, — з прикрістю визнає Василь Голобородько в листі від 8 листопада 1971 р. Але це не визначає його ставлення до поетичної творчості. “Є ще порох на гарну книжку поезії”, — хвалиться поет, хоча у вільний від шахтарської щоденної, крім неділі, шестигдинної роботи він читає. “Для орієнтації в духовному світі сьогодення”, намагаючись встигнути щось зробити “для свого духу”. Голобородько навіть радіє, що йому судилося повернутися в шахту. По-перше, суспільство, точніше, власть імуші, дивитимуться на нього не як на дармоїда, а як на трудящого, як на суспільно корисну людину. По-друге, і це чи не головне, Василь Голобородько вважає, що така різка зміна занять — перехід від важкої фізичної праці до самоосвіти — стимулює його прагнення до розбудови власного духовного світу. Правда, прикро вражає відсутність реальної перспективи “змінити місце прикладання своїх фізичних зусиль”.

Цей важкий хрест, який ліг на нього — шахтаря-крота, що його в кінці робочої зміни наче виорюють “з нори копальні”, не дозволяє розпрямитися на весь духовний виріст. Тривожить те, що не тільки нема часу для писання віршів, а й “вони чомусь і не придумуються”. Живе віра в те, що міг би “написати гарну книжку поезій”, та минає три з половиною роки, а книги й досі нема. Усвідомлює, що треба якось “існувати в ситуації відмовлення від існування”, але як, в яких формах виявити це своє існування? Інтуїтивно відчуває, що нарощення свого духовного потенціалу повинно явити світові щось

особливе, воно зріє в душі, але “вірші не пишуться. Ангели перестали відвідувати мене”.

Чи не в кожному листі Василь Голобородько просить Віталія Абліцова надсилати йому нові книги. Уважно вивчає каталоги, зокрема видавництва “Наука”, ленінградського відділення “Книга-почтой”, слідує за тематичними планами видавництва “Наукова думка”, “Радянський письменник”, але насамперед московських і ленінградських видавництв, бо там передусім з’являються новинки зарубіжної літератури в перекладах. Нагадує своєму другові, що має з’явитися “збірка робіт Потебні, і Поль Валері, і Максиміліан Волошин, і Едгар По, і Рільке, і двотомник Лорки”.

Так, із прицілом на видання 1976 року він проглядає тематичні плани і складає список із 60 назв тих книжок, які собі надумав придбати. Але надії купити чи замовити в Голобородька невеликі, тому він заміряється надіслати цей список своєму другові. Начебто для ознайомлення. Мовляв, ось що мене цікавить із книжкових новинок, поглянь, може щось із цього захотів би і ти мати, то я буду старатися, а насправді це делікатний натяк, щоб Віталій Абліцов придбав для нього ці книги. Серед бажаних авторів і книг Я. Кавабата, К. Воннегут, З. Ленц, А. Бєлий, М. Пруст, І. Драч, Феофан Прокопович, альбоми французьких імпресіоністів, “Казки про тварин”, “Пісні Поділля” і дослідження ділової та народнорозмовної мови XIII ст. на матеріалах сотенних канцелярій і ратуш Лівобережної України...

Поет-шахтар, украї “зголоднілий за гарним корисним чтивом”, захоплений, як і Абліцов, Ф. Г. Лоркою, у листах роздумує-дискутує про переклади іспанського поета українською мовою, зокрема про переклад вірша “Memento” Віталієм Абліцовим та аналіз ним перекладу цього вірша Миколою Лукашем.

Судячи з цих листів, Василь Голобородько не тільки багато читає завдяки тому, що Віталій Абліцов регулярно надсилав йому нові й нові видання, а й перекладає, зокрема Б. Пастернака, пише поезії. Правда, чи не в кожному листі зустрічається одна й та ж фраза: “Вірші не пишуться”, проте поет надсилав Віталію Абліцову і давні свої вірші, і нові, готує рукописи поезій, які подає до видавництва “Радянський письменник”. Та ба, швидко “повернули разом із ганебними і принизливими відповідями”. Хоче продовжити навчання, водночас самостійно намагається “надолжити втрачені університетські студії”, але ні в Київський театральний інститут, ні в Московський літературний інститут, ні в Московський державний університет ім. М. Ломоносова пробитися не судилося. Ідеологічне тавро “ізгоя, вигнанця” ще глибше в’їлося в його долю після виключення з Донецького педагогічного інституту за поширення серед студентів праці І. Дзюби “Інтернаціоналізм чи русифікація?”. Це сталося ще до служби в армії, яка, можливо, врятувала молодого поета від радикальніших репресій.

Вдалося лише 1977 року по-

новитися на другий курс у місцевому педагогічному інституті, який Василь Голобородько екстерном закінчив 2001 року. А так нічого втішного, життя сіре, мізерне за своїми можливостями — “нічого й не треба”. Хіба що жартівлива, іронічна мрія мати такі ж “замшеві штани, як у Драча”, хіба що прохання до свого друга Віталія Абліцова “надіслати шапку “пижикову” чи як там її в біса” — може, хоч вона підніме його, “сторубльового сільського електрика”, суспільний статус.

Але поета найбільше хвилює те, що вже тривалий час вірші не пишуться: “Рідко залітає до моєї хати велика птаха поезії”.

Але таки залітає. Хоча й рідко. Залітає й так розбухає почуття, так по вінця наповнить їдкою іронією, сарказмом і гнівом його слова, що, здається, вони розриваються ізсередини, вибухають пекельною мамою і обпалюють до чорноти збайдужілі українські душі. Коли читаєш вірш “Самовбивці”, здається, в уяві поета побувала не тиха, біла голубка, а роз’ярений коршун, який і дзьобом, і кігтями рве на шматки наше пихате замилювання поразками, наше воляче терпіння заради виживання вислуховувати образи, знущання, утискування національної гідності й честі, наше невміння мобілізуватися і давати рішучу відсіч кривдникам і напасникам:

*аби вижити — ми себе вбиваємо:
стираємо своє ім’я —
ім’я українця — з лиця землі,
як власний плювок,
ми відмовляємося від своєї мови,
ніби від якогось не здійсненого злочину,
у якому нас звинувачують,
ми відмовляємося від рідної домівки,
стіни якої нас уже
не захищають —
ми — самовбивці.*

(“Самовбивці”).

Цей український світ, у якому ми живемо і в якому нас і “свої”, і “чужі” українці разом із зайдами, звинувачують і ображають, обзивають “репаними жителями Хохландії”, “ледарями і боягузами”, “куркулями і підкуркульниками”, “бандитами, зрадниками, поліцаями”, “мазепинцями, петлюрівцями, бандерівцями”, цей світ ми також створювали, допомагаючи окупантам “викохувати отакий сад”.

У вірші “Роман Жук: “Сад” Василь Голобородько “домальовує” уявою картину “у рамі колючого дроту”, писану на тканині, з якої виготовляють зеківські роби. Поет бачить на цій картині слози дружини, “яка ніяк не відведе погляду від зачинених дверей” — за її чоловіком зачинилися залізні двері “чорного воронка”, вдома лишилися зарюмсани діти. Далі уява переносить його в тюремну камеру з переповненими сечею парашами, кров’ю, вихарканою з хворих легень, “сукровицею з водянок на долонях від ручок тачки “ось”...

І — “молитвою українською мовою”.

*Це — сад
це — наш сад
це ми сучасники викохали
отакий сад
 (“Роман Жук: “Сад”).*

Далі буде.

Правда, я заборгував їм за Ант. укр. поезії польською мовою (хотів розплатитися книжками, але зв’язок урвався). Можливо, у твоєму випадку буде інакше.

Коли надішлеш їм 2 примірники того паперу, то сповістиш їм і свою адресу і, можливо, будеш із літа отримувати газету. Поспіши.

Ті книжки, про які ти пишеш, мені менш цікаві, чекаю на антологію поезії XVII—XVIII ст., то буде щось цікавого.

Не розумію твого скепсису у ставленні до своєї успішної праці, все складається гаразд, чого ж тобі ще треба. Працюй! Пиши! Твори! Бо коли не ти, то хто?

Бувай! Пиши!

Щиро В. Голобородько.

(У листі йдеться про публікацію В. Абліцовим статті “В Кракові його Альма-матер”, присвяченої творчості пейзажиста Миколи Бурачека (польська газета “Наша культура”, 1980, № 6).

67.
6.01 1991

Дорогий Віталію!

Вітаю тебе з Різдвом Христовим та Новим роком!

Бажаю тобі і твоїй родині всього найкращого у наступному році!

Учора всією родиною просиділи до 12 години ночі, слухаючи передачу “Відродження”, але про себе я так нічого і не почув. Правда, із самого початку я передачі не чув, шукав хвилю, на якій працює Київ (але не “Промінь”), тому став слухати від виступу Яра Славутича. Протягом усієї передачі я ні разу не почув, коли ж вона іще виходитиме в ефір, яка її періодичність. Але на всяк випадок слухатиму (шукатиму) і наступної суботи, так само стежитиму і за “Основою”, добре, що ти нагадав дні та години, коли вона виходить.

Було у мене запрошення на РАУ, але я ним не скористався через дуже багато поважних причин. Коли виберуть мене на зібранні нашої місцевої Спільки делегатом, то, можливо, приїду на з’їзд на початку квітня.

Так що буваю я в Києві не дуже часто. А колись, пам’ятаю, коли я приїхав до Києва після тривалої перерви, то ми разом з Мовчаном заходили до тебе, але тебе в той раз на роботі не було. Коли твій робочий телефон не змінився, то я, будучи в Києві, подзвоню тобі.

Зараз, узимку, хочу посидіти безвиїзно вдома, аби попрацювати спокійно, бо чимало роботи зібралось, пора закінчувати укладати рукопис для РП, де мою книжку заплановано на 92-й рік. Отже, сиджу, читаю Потебню (силою відтрутивши від себе періодику), працюю над віршами, яких — незакінчених — у мене за минулі роки зібралось чимало. Зі страхом думаю про своє письменницьке майбутнє у зв’язку з ринком, хоча вже купили із дружиною корову, аби захиститися від четвертого більшовицького голодомору.

Бувай! На все добре!

Щиро В. Голобородько.

(Як і в попередньому листі та наступних, йдеться про літературні передачі, присвячені творчості Василя Голобородька, підготовлені В. Абліцовим на початку 90-х років минулого століття, що прозвучали в програмах Українського радіо. На жаль, ні тексти, ні їхні магнітофонні записи в адресата не збереглися).

Далі буде.

Листи на Київщину
50.

5.04 1981

Добридень, Віталію!

Отримав третє число “Вітчизни”, де розміщено твою статтю про М. Бурачека, радий за тебе. Поки я збирався написати до Польщі, статтю надрукували вдома. Але це набагато краще, бо все-таки “Вітчизна” набагато репрезентативніша ніж “Наше слово”, хоча й тими пресовими виданнями ігнорувати не треба.

На тому тижні якось раптово отримав зразу три числа “Нашого слова” та 2 число Н. К. Тепер знов ті газети перестали йти. Якись жарти. Але з того можна зробити висновок, що газети мені йдуть регулярно, як і в попередні роки, точніше, минулого року.

Я й далі працюю будівельником. Хворію менше, хоча повністю не викулювався. Пишу мало, коли не сказати краще, що зовсім не пишу. Більше стараюсь читати. Читати поки що є, а там, бачу, й виходять гарні крижик, хоча дістати їх неможливо. Прочитав Золоту гілку Фрезера та 2 т. “Мифы народов мира”, не прогавити б А. Рембо, що має вийти цього року.

Місця, де ти мешкаєш, я трохи уявляю. (До речі, ти так і не сповістив свого індексу і точної назви Клавдієвого, м. Кл.?, чи с. Кл.?, чи смт. Кл.?, чи ст. Кл.?)

Щодо польських злотих, дуже “не обольщайся”, чуєш же по телебаченню, що вони заборгували дуже. Після моїх публікацій я теж отримав папери на 500 злотих, акуратно зробив підписи на других примірниках і надіслав їх (2 прим.) назад (це й ти зроби), але грошей не отримував, натомість вони за них передплатили газету, це вони здавна практикують.

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ, співробітник відділу світової літератури Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка, заступник головного редактора журналу “Всесвіт”

Міністерські працівники, які долучилися до дискусій навколо проекту нової програми, повідомляють у офіційних коментарях (на сайті Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України), що затвердження нової програми зумовлено суто практичною потребою об'єднати кілька варіантів старих програм, які розроблялися для 5—12 класів. Сьогодні 12 класу не існує. Проте потреба в оновленні шкільної програми, здається, має і глибшу природу: вона пов'язана з оновленням самої реальності, змінами в естетичній чуттєвості, трансформацією тих засад (світоглядних, соціальних, інформаційних, історичних), на яких тримається життя. Людина змінюється в часі, і разом із тим щось у ній залишається незмінним. Багато чого у проєкті нової програми справді видається слушним і вкрай потрібним.

У новій програмі, зазначає О. Ніколенко, наявні “подолання хибної тенденції перенесення вишівського курсу літератури в школу”; “реалізація нової структури літературної освіти”. До програми введено спеціальну рубрику “Україна і світ”, що “акцентує духовні пріоритети України”. Представлено, “як Україна знайшла відображення в літературі і як Україна опанувала світові здобутки (через переклади, взаємозв'язки літератур), курс світової літератури актуалізує “знання української та іноземних мов” тощо.

Разом із тим, у новій програмі багато аспектів потребують змін. Одним із наріжних питань стала наявність варіативної частини. Така складова є в програмі з літератури Росії, у країнах Європи, у США тощо. Учителю має право обирати для вивчення в класі тексти сучасної літератури. Зауважу, що питання про залучення творів сучасного літературного процесу завжди набувало нечуваної полемічності. У таких країнах, як Франція, шкільний курс літератури тримається лише на “перевіреніх часом” творах.

Діти 5—9 класів ще не можуть адекватно вирішувати, що насправді є кращим для них. І це не менторський “погляд батьків”, які все вирішують за своїх дітей, а реальна вікова особливість,

Світова література в Україні: ахіллесова п'ята чи дамоклів меч?

Дискусії навколо нового проекту програми з курсу “Світової літератури” для 5—11 класів середньої загальноосвітньої школи (що розгорнулися на сайті Міністерства освіти і науки, в “Освіті України”, “Дзеркалі тижня”, в інших виданнях і на численних форумах), довели, наскільки важливу роль у сучасній шкільній освіті відіграє цей предмет. Світова література залишається основою для формування учнівського світогляду, естетичних пріоритетів, філософських засад школярів. Цей предмет у середній школі виконує функцію філософського курсу, який визначає ціннісні життєві пріоритети, налаштовує на адекватне сприйняття дійсності в її історичному розвитку. Література — один із різновидів людської діяльності, який чи не найближчий до філософії, в чому переконують праці і зарубіжних, і українських літературознавців (І. Фізера, Д. Наливайка, Д. Затонського тощо).

пов'язана з недостатнім життєвим досвідом. Загальновідомо, що діти здебільшого люблять солодке і не люблять, наприклад, вівсянку. Але якщо їм дозволити їсти тільки солодоші, то це призведе і до діабету, і до стоматологічних проблем, і до проблем зі шлунком та підшлунковою... Так само і в освітній практиці: беручи до уваги прагнення сучасної молоді до “раннього дорослішання”, до читання коротких текстів, до читання текстів сучасних і розважальних, усе одно потрібно розробити програму зі світової літератури в такий спосіб, аби вона відбивала світогляд нової молоді, давала свободу вибору в читанні, але це має робитися не шляхом викидання з програми творів, які належать до світового канону і які стали органічною частиною літературної освіти Європи, США, Росії тощо.

Ми живемо в епоху жахливого прагматизму, коли інформаційний простір (передовсім в Україні) витворює нову модель “успішної людини”: яка може досягати своєї мети, керуючись силою, вдаючись до інтриг, руйнуючи життя інших. У нашому інформаційному просторі існує багато галасу невігласів. Про ці проблеми нашої культури нещодавно в “Мистецькому Арсеналі” говорили Іван Дзюба, Оксана Пахльовська та Ліна Костенко, а також інші учасники презентації книжки “Є поети для епох”.

Ці “риси доби” не сприяють формуванню естетичних смаків, а продукують суцільство філістерів, які живуть одним днем, які поведуться впевнено і навіть нахабно... зі своєю історією, з національними цінностями, зі світовою культурою. Хто викладає в середній школі, добре знає, що сучасні покоління з іронією сприймають ті тексти, в яких ідеться про “високі цінності”. І до таких інтерпретацій їх скеровує світ по той бік шкільного навчання. Бо якщо ти поведитимешся сьогодні як герой XIX століття, то просто ризикуєш перетворитися на білу ворону. В цьому є слушність: культурна поведінка, властива минулому, не може повністю відповідати сучасності. Але чи означає це, що сьогодні курс світової літератури має будуватися на текстах, які культивують прагматизм, “філософію цинічного розуму”, пристосуванство, агресію? Фахівці зі світової літератури вирішують складне питання, як усе-таки в наш цинічний час зберегти інтелігентність і культурність, які аж ніяк не цінуються у пострадянському світі, де

довгі роки панувала доба Хама, щодо якої застерігав Мережковський.

Якщо керуватися лише реальністю, яку створюють інформаційні засоби, то предмета, який би розвивав естетичне чуття, прищеплював доброту, моральність, чуйність, нам узагалі не потрібно. Спробуйте зайти в інтернет на сайти шкільних рефератів і закачати реферат, не потрапивши на численні супровідні сторінки, на яких культивується оголеність тіла, на яких — брудні плітки, скандали і такі “гарячі новини”, в яких “зашкалює” градус аморальності та цинізму. Інтернет сьогодні підштовхує людину до інформаційного бруду, змушує підглядати і ставати шпигуном, отримуючи задоволення від “перетирання” інфосміття на форумах і в чатах. І що казати про психіку дітей 13—16 років, які, гуляючи інтернетом у пошуках інформації з певного предмета, змушені ставати жертвами “тероризму антиестетики”. І в такому разі твори Гете, Шиллера, Шекспіра, Данте, Байрона, Екзюпері чи Маркеса, якими наповнено курс світової літератури, створюють альтернативну реальність, в яку потрапляють школярі. Не потрібно боятися робити сучасну програму на класичних творах, не потрібно робити її радикально новою, йдучи за часом. Подібні кроки можуть змінити філософію поколінь у гірший бік. Відходячи від розуміння літератури як чогось повчального, дидактичного, оновимірного, не потрібно впадати в іншу крайність і створювати програму антиісторичною, спрощеною, легко перетравлюваною.

Які інновації в новому проєкті програми викликають спротив?

Наприклад, автори вважають, що восьмикласники зможуть легко зрозуміти “Три товариші” Ремарка і такий складний навіть для дорослих “Соляріс” Ст. Лема. А семикласники — “Баладу про прокуренний вагон” О. Кочеткова.

Ганджем нового проєкту програми, як уже зазначалося у пресі, є її неузгодженість з іншими предметами, без яких розуміння літературних творів неможливе. Так, “Собаке серце” М. Булгакова, а також поезія Срібної доби (Блока, Ахматової), футуристичні вірші Маяковського тепер вивчатимуться у дев'ятому класі, а ось відповідну історичну епоху вивчають на уроках історії значно пізніше. Аналогічний період з української літератури вивчається в першому семес-

трі 11 класу. Нова програма не узгоджує, а роз'єднує курс світової літератури з програмою паралельного курсу української літератури — найближчою предметною складовою освітньої галузі “Мови і літератури”. У програмі є багато текстів російської літератури, проте майже немає польських, хоча Польща має і Нобелівських лауреатів, і є партнером-сусідом України. Невже тексти Івашкевича, Мілоша або Шимборської менш важливі, ніж “Ночувала хмарка золота” Приставкіна й “Балада про прокуренний вагон” Кочеткова?

Замість творів Михайла Лермонтова і Вальтера Скотта до нової програми залучили такі “не дитячі” твори, як “Алхімік” Кое-льо для обов'язкового читання і “Вероніка вирішила померти” — для додаткового.

Повість Приставкіна “Ночувала хмарка золота” містить описи життя депортованих чеченців, і це навряд чи благотворно впливатиме на психіку школярів: “*Все оцелено в нем, до самых кончиков рук и ног. Он даже не смог стоять, а опустился на траву, не сводя с Сашки расширенных от ужаса глаз. Сашка не стоял, он висел, нацепленный под мышками на острия забора, а из живота у него выпирал пучок желтой кукурузы с развеваяющимися на ветру метелками. Один початок, его половинка, был засунут в рот и торчал наружу толстым концом, делая выражение лица у Сашки ужасно дуррашливим, даже глупым. Сколько продолжал сидеть. Странная отрешенность владела им. Он будто не был самим собой, но все при этом помнил и видел. Он видел, например, как стая ворон стережит его движения, рассевшись на дереве; как рядом купаются в пыли верткие серые воробы, а из-за забора вдруг выскочила дурная курица, напуганная одичавшей от голода кошкой*”. Взагалі не зрозуміло, для чого в україні насиченій програмі подавати тексти про чеченську депортацію? Натомість позбавлятися “Маленького Принца” або “Мауглі”.

Здається, що, наповнивши програму зі світової літератури сучасними творами, ми зробимо її легкою для сприйняття школярами, вони отримуватимуть естетичне задоволення, читаючи про “свій час”, “своїх героїв”, читаючи про твори, які стали предметом обговорень в інтернеті. Можливо, такий підхід розв'яже багато проблем?

Осучаснення програми має свій сенс. Але за кількох умов. Твори з класичного світового ка-

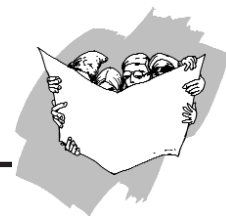
нону пройшли перевірку часом. Шекспір, Сервантес, Гете це ті автори, на творчості яких тримається світова культура, перебуваючи в різних зв'язках — комплементарних, антагоністичних, пародійних.

Такі автори, як Маркес, Зюскінд, Льюїс, Ле Клезіо, Єрофеев — блискучі поціновувачі світової літератури, які можуть дозволити собі гру, бо за цією грою — величезний культурологічний шар. А культура — це багатозарядний вибір, який існує в постійній археології знання, до якої має бути готове кожне нове покоління. Леся Українка, Максим Рильський зверталися у своїх модерністських шуканнях до античної класики, твори Шевченка містять потужний біблійний код.

Класика не повинна сприйматися як щось обтяжливе, і тут багато залежить від учителя світової літератури, який має зацікавити учнів, не перетворюючи вивчення класики на щось спрощене, спотворене, філістерське. Проблеми, порушені в “Ромео і Джульєтти” чи “Фаусті”, актуальні для сьогодення. І ці тексти вже не потребують захисту, вони перевірені часом. Як переконували в коментарях деякі міністерські фахівці, “Фауст” негативно впливає на молоді. Такі твердження надумані, оскільки художній твір — це уявний простір, він не має прямого впливу на свідомість, та й учитель допоможе адекватно розставити акценти. Говорити про аморальний вплив “Фауста” на українську молоді абсурдно, зокрема й беручи до уваги інші твори нової програми, які містять сцени надзорності.

Якщо ж піти за схемою найменшого спротиву і подати сучасні тексти замість класичних, то якими ж будуть наші наступні покоління? Чи може сучасна людина вважатися освіченою, не маючи уявлення про “Гамлета” Шекспіра? Саме з Ренесансу, з Нового часу бере початок сучасне людське мислення, закріплене в романтизмі. Нова програма повинна бути справді революційною, аби відійти від величезного захарашення курсу “Світової літератури” дрібними фактами, складними теоретичними схемами, натомість більше часу приділивши безпосередньо текстуальному аналізу.

Сучасна програма з української літератури в старших класах (9—11) не витримує жодної критики. Діти в 11 класі перенасичені не лише текстами, а й величезною кількістю складних теоретичних надбудов, які часом суперечать усталеним поглядам на природу літературних течій, напрямів і стилів. Інколи спроба пояснити природу імпресіонізму чи експресіонізму (в 10 класі) авторами підручників знаходить якусь настільки “авангардну” форму, що навряд чи реально дасть можливість учням зрозуміти суть явища. Безперечно, течії й стилі — непросте завдання, але складність у викладанні таких теоретично-літературознавчих

питань — у спробі віднайти найпростішу форму донесення до учнів, яка відображатиме суть явища, а не екстравагантну позицію автора підручника.

Ми живемо в епоху надмірного споживацтва. З одного боку, мали б відійти від погляду на літературу як лише на виховний простір, мовляв, літературний твір — це завжди щось повчальне. Але на тлі глобальної ситуації висхідного гедонізму і прагматизму не варто аж так вдаватися до використання сучасних творів пост-постмодерної доби. Провідні культурницькі центри Європи мають переліки сучасних текстів кінця XX—першого десятиліття XXI ст., які вартують перекладу іншими іноземними мовами. Тобто і в нашу епоху абсолютних свобод не можна повністю відмовитися від принципів селекції літературних текстів на основі естетичної вартості. Тому для розробки варіативної складової, звертаючись до текстів сучасності, автори нового проекту програми мали б залучити журнал “Всесвіт”, сучасних критиків, фахівців з європейських, американських, східних літератур, перекладачів сучасних творів, які приділяють багато часу саме пошукам вартісних і “естетично насажених” текстів. Крім того, важливо мати уявлення про твори нобелівських лауреатів (чи бунівських, пуліцерівських тощо), які адекватно перекладено українською мовою. Навряд чи в новій програмі потрібно давати такі твори, як “Бійцівський клуб” Поланіка чи жадливо перекладений із російського підрядника роман “Вітвіки кепського дівчиська” Маріо Варгаса Льюїса, натомість цікавими є перекладені українською твори Ф. Селіна, сучасні пост-постмодерні британські романи (“Субота”, “Спокута” Мак’юена, “Дивний випадок із собакою вночі” Геддона тощо). Зрештою, у курсі світової літератури було б нормально поряд із літературою російською залучити і кращі зразки польської літератури, скажімо, модерністські твори Івашкевича, Гомбровича).

Нині Європа переживає етап, який філософи назвали “поверненням до себе”, тобто до основ європейської цивілізації: антична культура з її світоглядно-філософськими атрибутами, які утверджують внутрішню свободу, емансипацію, плюралізм. Разом із тим, свобода і настанова на критичне сприйняття дійсності не зводиться до постійного критиканства і заперечення всього, що існує. Світ XXI століття — це світ, побудований на повазі до Іншого, на принципах толерантного ставлення до думки опонента. Вольтер писав: “Я не погоджуюся з тим, про що Ви кажете, але я до останньої краплі крові захищатиму Ваше право висловлювати власну точку зору”. У цьому запорука мультикультурного суспільства, в якому утверджено принцип “єдності множинного”. Література Європи й Америки стала важливим чинником у формуванні такої життєвої позиції.

Нова програма світової літератури справді має відповідати новому часові. Але крайнощі в цьому методологічному принципі можуть спричинитися і до негативних наслідків.

ПРОДОВЖЕННЯ ТЕМИ

Див. “СП” ч. 17—18, “Круглий стіл “Просвіти”

Петро ОСАДЧУК

*Іде війна, хоч як там не крути,
Іде війна, хоч і мовчать гармати...*

У середині 90-х років Верховна Рада розглядала закон про книговидавництво в Україні. Тоді в парламенті, умовно українському, домінувала “група 239”, більшість з лівого крила. Усе, що стосувалося пільг для українського книговидавництва і його державних пріоритетів, було заблоковано ліваками проросійської орієнтації.

Ухвалений у перші роки державної незалежності України Закон про книговидавництво не міг захистити і не захистив українську книжку і не став на заваді привозних, виданих у Росії книжок, що надходили і надходять до нас в обхід митних процедур. З цієї причини привозна російська книжка ось уже впродовж 20-ти років займає 85—90% книжкової продукції у нас на ринку.

Становище книжки перебуває у прямій залежності від мовної політики держави, від того, кому належить інформаційний простір країни. Професор Лариса Масенко вмотивовано відзначає: “Слід урахувати й те, що на нібито нездоланному, фатальному мовно-культурному поділі населення України нагорує насамперед московська пропаганда, якій у нашому інформаційно-культурному просторі дав зелене світло ще Кучма, а Ющенко не зробив жодного реального кроку для блокування московської експансії в мас-медіа... що на сході й півдні призвело до майже цілковитої мовно-культурної ізоляції цих регіонів від Києва і підпорядкування лівової частки місцевих ЗМІ кремлівському агітпропові”. Я тут уточнив би: агресивному і брехливому щодо української дійсності — імперському агітпропові. Ті, що вчора називали себе інтернаціоналістами, нині “засвітилися” і діють як імпер-націоналісти. У нас “п’ята колони” з ними заодно. Попереду йде мільярд-дер-олігарх, що прикидається святошею, Кіріл. Він заповзався збудувати на території України “Руський мір”, який підпирають на півдні і сході пам’ятниками Катерині II, Сталіну і Леніну, автору знаменитих висловів: “Чем больше расстрелов, тем лучше для революции” і “Потерять Украину — все равно что потерять голову”. Звичайно, “Русскому міру” українська книжка і українська мова непотрібні. Будівничі цього “міра” обзивають нас “нашистами” і фашистами, бандерівцями і націоналістами в сталінсько-чекістському значенні цього слова. На державному рівні відкрито ведеться антидержавна, антиукраїнська політика.

Війна проти духовності

*Я вам таємницю тут не відкрию,
Але розшифрую прихований зміст:
Хто не дає собі сісти на шию,
Той войовничий націоналіст.*

*Тільки людина, від природи тупа
Або зазомбована у Кремлі,
Не вірить, що війни УПА
Вмирили за волю своєї землі.*

*А коли “визволителі” в сорок першому
відступали,
То всіх неугодних без суду стріляли
І лишили по собі на цілий світ
Кривавий комуно-фашистський слід.*

Скретинілі правнуки Валуєва, правонаступники катів українського народу активно відреставровують національну політику в пострадянському просторі, вирулюють у цьому питанні на антинаціональну практику російського самодержавства і тоталітарні методи знівального більшовизму.

*Пігмеї пнуться в корифеї
і приміряють португелі.*

Становище української культури і мови, книговидавництва маємо оцінювати в контексті історичного процесу. Як каже відомий львівський історик Ярослав Грицак, “Україні не пощастило в своїй історії тричі: а) вона прийняла “не те” християнство — східного обряду, а не західного; б) опинилася не в тій імперії — в Російській, а не, приміром, Австро-Угорській чи Британській; в) скинувши жадливий комуністичний режим, зазнала всіх “переваг” не менш потворного “дикого капіталізму”, який ми маємо зараз”.

І наші сусіди, які ще з часів Івана Калита звикли “собірати землі”, щоб у майбутньому видавати ці землі за “ісконно” свої, і їхня “п’ята колони” в Україні, — вони не заспокояться, доки не зроблять Україну невід’ємною складовою частиною відновленої Російської імперії. Тому наша боротьба за українську книжку має вестися разом з боротьбою за зміну внутрішньої і зовнішньої політики Української Держави, наразі умовно незалежної.

В усіх областях України знедолене (а заодно) і мисляче населення нарікає на владу. А хто обирає цю владу? За Конституцією, народ — джерело влади.

*Якщо народ — джерело влади,
А при владі наруга і зло,
Значить, має суттєві вади
Замулене джерело.*

Завдання “Просвіти”, творчих спілок, патріотично налаштованих партій — системно працювати на підвищення суспільної свідомості населення, боротися за Українську Україну, за справжню свободу Людини.

Шлях через роки і віки

“Повій, вітре, на Вкраїну”

С. Руданський

І в годину ранкову, і серед білого дня,
І в годину вечірню, і в годину нічної негоди
Я триста років не зляжу з коня —
Мчу і мчу до свободи, і не бачу свободи.
Ой, незмінні мої почуття і думки,
Я долаю тяжку історичну втому
І спішу через роки, через під’яремні віки
Не кудись навмання, а до Українського

Дому.

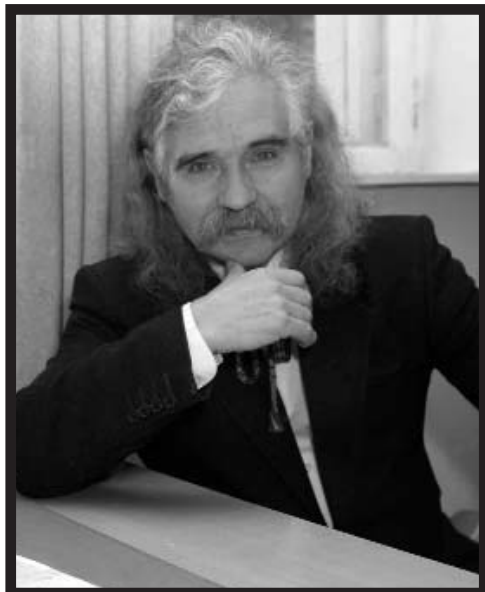
Кам’янистий, складний, непроторений шлях,
Але ж лінію знаю правічну, незмінну.
До Тараса прямую, розвіваючи відчай
у прах,

Аби в Україні віднайти Україну.
Чи то час проклятутий ступив за межу,
Чи то я поза часом у безвість лину,
Але разом з Руданським сьогодні тужу
І разом з Руданським надирвно кажу:
“Повій, вітре, на Вкраїну”!

Є десь поряд вона, причаїлася доокруж,
Та хтось прикриває, вигублює сутне.
Не знайду вже сьогодні, то подамся

чимдуж

Туди, де воспряне вона, — в майбутнє.
Хай не видно поки що, та пульсує в мені,
Наче сонце у небі, громами роздерте,
Є вона у минулому, мусить бути вдаліні,
Україна, як небо над нами, безсмертна.

2 травня 2012 року передчасно, на 66-му році життя, відійшов у засвіти **Володимир Макарович Яцюк**, шевченкознавець, мистецтвознавець, збирач Шевченкіани, заслужений діяч мистецтв України.

Майже все трудове життя, з 1976 року, Володимир Макарович працював у Національному музеї Тараса Шевченка. Автор численних

Вічна пам’ять Володимиру Яцюку

книг і статей з шевченкознавства, дослідник історії створення багатьох картин та малюнків Кобзаря. Саме В. Яцюк уточнив час та місце їхнього виконання. Член редколегії повного 12-ти томного зібрання творів Кобзаря.

Володимир Макарович творець видання “Живопис — моя професія” (Київ, 1989), присвяченого художній спадщині Тараса Григоровича Шевченка; альбому “Віч-на-віч із Шевченком: Іконографія 1838—1861 років” (2004), “Шевченківська листівка як пам’ятка історії та культури 1890—1940” та інших. Володимир Яцюк виступив співавтором експозицій меморіального музею-гауптвахти Т. Шевченка в Оренбурзі та Національного історико-культурного заповідника “Батьківщина Тараса Шевченка” в селі Шевченкове. Зібрав найбільшу колекцію старих поштових карток і жетонів на шевченківську тематику.

Широковідомий у наукових колах як один із найкращих фахівців з шевченкознавства не тільки в Україні, а й світі, знаний ентузіаст своєї справи, Володимир Яцюк назавжди залишиться в історії української Шевченкіани.

Володимир Макарович усе своє життя прожив в Ірпені, де його поховали 3 травня 2012

року, поруч із сином, втрату якого він так і не зміг пережити.

Володимир Яцюк пішов від нас сповнений величезних планів і розуміння того, як втілити їх у реальність. Нам не вистачатиме друга і колеги, Володі, — так найчастіше називали його друзі і колеги, які завжди зверталися до нього по консультацію або пораду. Володимир Макарович завжди радо всім допомагав. У доробку Національного музею Тараса Шевченка назавжди залишиться все, зроблене Володимиром Макаровичем!

Вічна йому пам’ять!

Колектив Національного музею

Редакція “Слова Просвіти” з глибоким сумом сприйняла звістку про смерть відомого шевченкознавця Володимира Яцюка, постійного автора нашої газети. Його публікації, присвячені художній і літературній творчості Т. Г. Шевченка, мистецтву, створенню шевченківських експозицій, так само, як і його поезії, мистецькі розвідки були позначені великим талантом, сумлінням, самопошвагою.

Вічна і світла йому пам’ять!

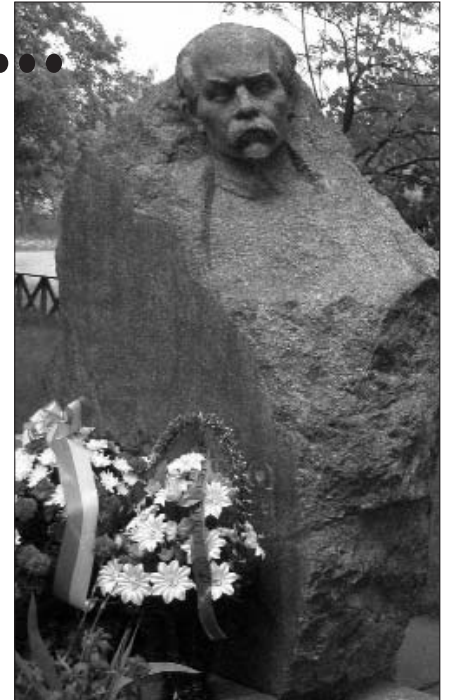
Редакція

Валентина УМРИК,
директор Меморіального музею
К. Г. Стеценка у с. Веприк

У ньому жив колись музика...

24 травня виповнюється 130 років із дня народження відомого українського композитора, хорового диригента, громадсько-музичного діяча Кирила Григоровича Стеценка (1882—1922). Він увійшов у наше мистецтво як талановитий і гідний продовжувач національного напрямку української музики, біля витоків якого стояв ще Микола Лисенко. Муза Стеценка живилася з глибинних джерел народної творчості й поверталася українському народові, але збагачувала й світову музичну культуру. Творча індивідуальність його нерозривно пов'язана зі словом, що особливо позначилося на його хорових, вокально-інструментальних, оперних творах, музиці до театральних вистав і обробках народних пісень. Помітний слід залишив він як подвижник музичної освіти і як автор церковної музики. Уся багатогранність життя й діяльності композитора стала темою чергової, уже V ювілейної обласної науково-практичної стеценкознавчої конференції, що нещодавно відбулася на Фастівщині у с. Веприк.

“Та тим і славиться моє село, і тим воно велике, що в ньому жив колись музика...”, — написав поет Володимир Косовський про село Веприк і видатного українського композитора К. Г. Стеценка. Тож 27 квітня багато шанованих гостей завітало у Веприк до меморіального музею ім. К. Г. Стеценка та місцевої школи. Тут і відбулася конференція на тему “Відродження української музичної спадщини початку XX століття”, присвячена нинішній 130-й річниці від дня народження славетного українського композитора-класика. Захід, як і в попередні роки, зібрав чимало відомих українських науковців і діячів мистецтва, музейних працівників, представників творчої громадськості Київщини. Серед учасників конференції — академіки, доктори наук, професори, заслужені артисти України, директори багатьох відомих українських музеїв. Вшанувати Кирила Стеценка, який був відомим просвітянином, приїхало чимало членів Фастівської районної організації Товариства “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка. Гості прибули до нашого музею скласти данину пам'яті Кирилу Григоровичу, для якого веприцька земля стала останнім прихистком і місцем вічного спочинку.

Усі присутні оглянули поновлену експозицію музею, отримали ювілейні музейні буклети, ознайомилися з новими світлинами та матеріалами, якими поповнився музей. Уже традиційно відвідали могилу композитора, де за участю священників УПЦ Київського патріархату і УАПЦ відбулася заупокійна літія та покладання квітів до пам'ятника К. Г. Стеценку. До його підніжжя лягли вінки й корзини з квітами від музею, Київської обласної та Фастівської районної державних адміністрацій, наших гостей і учасників заходу.

Програма конференції була насиченою і змістовною. Її ведучий — онук композитора, заслу-

жений артист України, лауреат Всеукраїнських та Всесоюзних конкурсів скрипалів, доцент, завідувач кафедри шоу-бізнесу Київського національного університету культури і мистецтв Кирило Вадимович Стеценко. Серед інших у президію запросили найвідомішого стеценкознавця, доктора мистецтвознавства, професора Лю Олександрівну Пархоменко. Про видану нещодавно її ґрунтовну монографію “Кирило Стеценко” було висловлено чимало теплих слів і позитивних відгуків науковців, митців. Про це говорили у своїх виступах кандидати мистецтвознавства Анастасія Калениченко, Ірина Сікорська з відділу музикознавства Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України

тощо. З її ж виступу про двох із когорти найвидатніших метрів хорового виконавства України Кирила Стеценка і Олександра Кошиця й розпочалася робота конференції. Чимало цікавих фактів життя і творчості ювілєра прозвучало у виступах наукових працівників Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського, музейних установ м. Києва. На конференції виступив академік Національної академії мистецтв України Ростислав Пилипчук. Його доповідь, зокрема щодо перших бібліографічних творів Кирила Стеценка, стала вагомим внеском у стеценкознавство.

Чимало схвальних відгуків отримала обширна стеценкознавча робота, яку веде наш музей. З де-

монстрацією багатьох віднайдених архівних документів і доповіддю про діяльність Кирила Стеценка у 1921—1922 роках з українізації церковних парафій на Фастівщині виступив старший науковий співробітник музею, голова фастівської “Просвіти” Е. А. Монделевський. Більшість із віднайдених і підготовлених ним матеріалів увійшли до презентованого на конференції цюгорічного науково-інформаційного бюлетеня музею. Збірник містить також і найбільш цікаві доповіді учасників торішньої стеценкознавчої конференції, матеріали відомих дослідників-стеценкознавців, наукові статті працівників музею і відомості з історії с. Веприк, Веприцького Товариства “Просвіта”, з яким тісно співпрацював Кирило Григорович Стеценко. Тож у врученій нам грамоті від Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського слова про те, що діяльність музею у царині дбайливого збереження пам'яті про композитора, проведення щорічних науково-практичних стеценкознавчих конференцій, випуск науково-інформаційних бюлетенів і цінних архівних матеріалів про К. Г. Стеценка “є Великою місією, яку з честю виконує Ваш музей”, цілком заслужені.

Були привітання і подарунки музею й від інших учасників конференції: книги, фотосвітлина, сувеніри, якими поповнилися наші музейні фонди. А директор

Фастівської школи народної майстерності художник А. Древецький подарував картину “Пісенні дзвони К. Г. Стеценка”.

На завершення присутні прослухали чудовий спів і музику у виконанні знаної камерної співачки Ганни Солоничної і бандуристки Тетяни Лободи, майстерну декламацію віршів про К. Стеценка священника, заслуженого артиста України Петра Бойка, насолодились неперевершеною грою на скрипці онука композитора Кирила Вадимовича Стеценка.

З приємними враженнями покидали Веприк учасники ювілейної стеценкознавчої науково-практичної конференції. Більшість із них обіцяла знову завітати до нас 26 травня на обласний музичний стеценківський фестиваль “Пісенні дзвони”, а наступного року — на чергову конференцію. Ми з радістю чекатимемо всіх, хто вивчає і шанує творчість нашого талановитого земляка. Бо ім'я видатного українського композитора і громадського діяча щороку дедалі впевненіше повертає своє заслужене місце у пантеоні великих українців і притягує до Веприка, славного тим, “що в ньому жив колись музика...”, щоразу більше

Оксана СЕМЕНЮК,
заступник голови Ради Галицького райоб'єднання м. Львова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка

Увечері 27 квітня 2012 р. перед Українським національним музеєм у Чикаго було людно. Завдо до цього дня в Українському селі можна було прочитати оголошення: “Український національний музей запрошує Вас взяти участь у надзвичайній події — вечорі “Незабутня Квітка”. Музичний вечір пам'яті співачки”.

Людей, які відгукнулися на запрошення, було багато. Стільців забракло, навіть позичених із церкви не вистачило — люди стояли. І ось звучать пісні у виконанні незабутньої Квітки — такі знайомі з дитинства, але неперевершені в її виконанні. Зала була прикрашена портретами співачки: ось Квітка після першого причастя, ось вона дівчинка зі скрипкою, ось уже юнка з сестричкою, татом і мамою — у всіх ясні, оптимістичні погляди з твердою вірою в майбутнє. Ось Квітка уже у променах слави — перед мікрофоном у студії, ось — на відпочинку в горах, а тут — із синопком і чоловіком — усі щасливі, усміхнені.

Світлина створювали атмосферу теплоти і людяності, додавали до музичного образу співачки візуальних деталей, яких так бракує у сприйнятті.

Українці знають Квітку Ціsik із двох альбомів “Пісні України” та “Два кольори”. Для багатьох пісні в її виконанні є класикою, що не потребує коментарів і рецензій. І це правда.

Вечір пам'яті у Чикаго мав на меті наблизити співачку до нас, створити її земний образ, оцінити її мистецький доробок, англійський і українськомовний.

«Незабутня Квітка»

Квітка Ціsik народилася 4 квітня 1953 р. у Квінсі (Нью-Йорк, США) в сім'ї повоєнних емігрантів із Західної України Іванни та Володимира Ціsikів.

У родині вже була дитина — старша на 8 років сестричка Квіткі Марія. Батько свого часу закінчив Львівську консерваторію, був відомим скрипалем-віртуозом. Талановитий музикант не загубився в Америці, а виявивши організаторські здібності, заснував Український музичний інститут Америки, де викладав і де навчалися його діти. Обидві музично обдаровані дочки досягли великих успіхів. Марія, закінчивши Український музичний інститут, стала відомою піаністкою, давала майстер-класи в “Карнегі-Хол”; очолювала консерваторію у Сан-Франциско.

“Я почала вчитися музики в чотири роки. Думала, що буду скрипачкою. Та дуже любила співати. Ще в школі була солісткою різних груп. Співала кантрі, джаз — це ж Америка”, — скаже Квітка в своєму відеоінтерв'ю. Саме

надзвичайне відчуття музики, різних стилів, колоратурне сопрано і стали тим чудовим Божим даром, який реалізувала ця маленька тендітна красуня.

...На вечорі був і головний диригент Національного симфонічного оркестру України Олександр Горностай, автор єдиного відеоінтерв'ю з Квіткою, в якому вона щиро розповіла про своє життя та мрії. Його спогади, особисті враження створили особливу атмосферу вечора, відчуття присутності Квіткі. Музичний супровід заходу здійснила Алла Курилів.

В інтерв'ю, яке відтворили організатори, Квітка з особливим захопленням говорила про свого синопку, маленького Едьо, про мрію навчити його української мови. І відчуття її присутності стало сильнішим, коли до слова запросили її сина Еда Володимира Раковича, надзвичайно схожого на маму. Ед зараз співає в Хорі молодих людей Нью-Йорка (the Young People's Chorus of NYC), вчиться в університеті.

Готуючи цю статтю, захотілося прочитати якомога більше про цю славу жінку, яка власним коштом, із власним баченням, запросивши найкращих музикантів, створила один із найбільших “дарунків України” — диски “Пісні України”, “Два кольори”.

І, говорячи про її передчасну смерть — вона померла від раку за п'ять днів до 45-річчя 1998 року — хочеться процитувати її двюрідну сестру Христину Лев:

“А щодо хвороби... Звичайно, у родині міркували про це. Померла мама, потім Квітка, а два роки тому — сестра Марія. Вони майже одночасно захворіли, але це не генетичне. Мабуть, щось було у тому містечку, де вони жили, бо там дуже багато жінок із таким діагнозом. Не хочу, щоб усе завершувалося так сумно. Квітка дуже любила життя, дорогих їй людей обдаровувала радістю, а коли заходила в кімнату, всі мимоволі всміхалися”.

Тож усміхнімося і ми з вдячністю. Хай у кожному домі будуть її пісні і хай такі вечори будуть щороку, щоб кожний міг замислитися, а який дарунок залишу я Україні?

Петро АНТОНЕНКО

Напередодні Дня перемоги і 67-ї річниці завершення Другої світової війни на теренах Європи в столичній агенції УНІАН відбувся круглий стіл “Моделі примирення та відношення до минулого”. Його організували Спілка офіцерів України та Комісія Української Греко-Католицької Церкви “Справедливість і мир”.

22 листопада 2005 року Генеральна асамблея ООН проголосила 8 і 9 травня Днями пам’яті і примирення. Визнаючи, що держави можуть відзначати і свої свята перемоги й звільнення, ООН запропонувала всім країнам, неурядовим організаціям, громадянам планети щорічно відзначати ці дати як дні вшанування всіх жертв Другої світової війни.

Учасники заходу констатували: пора вже відійти від надмірного пафосу під час відзначення роковин завершення Світової війни, від пишних торжеств у країнах, які є переможцями в цій бійні, а натомість вшанувати пам’ять жертв війни. Щодо України, яка стала театром кривавих битв і громадяни якої змушені були воювати по різний бік фронтів, то саме пам’ять про убійних закликає нас до національного порозуміння і примирення.

До уваги читачів “СП” виступи учасників круглого столу.

Голова Спілки офіцерів України **В’ячеслав БІЛОУС**:

— Неможливо створити національні Збройні сили без порозуміння, без примирення поколінь, бійців, які воювали по різні боки барикад, враховуючи, що Україну окупували різні країни. Ще 1993 року СОУ започаткувала зустрічі воїнів Червоної армії і УПА. Позаторік на з’їзді СОУ ми ухвалили звернення до Президента України, вищих органів влади, політичних партій, громадськості, в якому був заклик до національного примирення. Воно потрібне для наших дітей та онуків, заради миру і стабільності.

Ветеран Червоної армії, полковник у відставці **Григорій ЧЕПКИЙ**:

— Основа добробуту кожної держави — її внутрішній спокій, взаєморозуміння і взаємоповага громадян. На жаль, у нас тільки розбрат: то пропагують ввести другу державну мову, то пропагують ворожнечу у ставленні до мешканців Західної України. Я три роки воював на фронті і теж чув тоді комуністичну пропаганду, яка вкрай негативно характеризувала західняків. Хоч насправді мешканці західних областей дуже набожні люди і не чинили злочинів. Давно треба визнати ветеранів УПА воюючою стороною, бо вони боролися за незалежну Україну.

Ветеран Української повстанської армії **Василь КИРИЛЮК**:

— Я народився у Рівненській області, в селі Дермань. Ми були тоді в складі Польщі. Скрізь панувала польська мова. Але весь міжвоєнний час у селі не було жодного випадку вбивства, мародерства, ми не знали, що таке наркоманія, пияцтво. Перед війною прийшла радянська влада,

Об’єднує пам’ять, не пафос

Фото Олеса Дмитренка

8 травня Спілка української молоді ініціювала відзначення Дня пам’яті та єднання — вшанування всіх полеглих у Другій світовій війні. Основні заходи провели в Києві, Львові й Запоріжжі, що символізувало єдність українських земель. Суть акції — єднання нації в скорботі за загиблими.

У столиці акція відбулася біля колишнього Жовтневого палацу, поруч із хрестом, встановленим у пам’ять жертв репресій НКВС 1930—1950 років. Священники різних конфесій відслужили панахиду по загиблих.

визволителі. Багатьох зразу заперотили у тюрми, хоч вони нічого поганого не зробили. Прийшла німецька влада — те саме. Серед простих людей, які до цього жили спокійно, запанувала неприязнь, ненависть. Що було, коли знову прийшли більшовики? За останні кілька місяців 1944 року лише в Рівному за вироком трибуналу розстріляли півтори тисячі осіб.

У нас в УПА був наказ: не вступати в бої з Червоною армією. І ми не стріляли, бо червоні бійці теж захищали Батьківщину.

Жоден із нас, українців, не був зі зброєю в руках у Росії, але коли на нас ішли окупанти (чи то польські, чи радянські, чи німецькі) ми захищали свою землю. Об’єднаймося, Україна має бути єдиною.

Надзвичайний і Повноважний Посол України, доктор юридичних наук, професор **Володимир ВАСИЛЕНКО**:

— Шкода, що у нас широкий загал не знає елементарних фактів історії. Тому й побутують різні штампи. Один із них такий: Червона армія — визволителька, УПА — союзник німців. Справді, з одного боку, в результаті перемоги Червоної армії було визволено від німецької окупації територію України. З іншого боку, цю армію використали, особливо її каральні підрозділи, проти національно-визвольного руху українців. Щодо тимчасової співпраці на початку війни ОУН, політичної організації, з німецькою владою, то це обмежалося створенням двох українських батальйонів, які виконували лише охоронні функції. Це непорівнянно з розмахом співпраці з Німеччиною західних держав, згадаймо Мюнхенський договір 1938 року чи співпраці Радянського Союзу з Німеччиною (Пакт Молотова—Ріббентропа 1939 року). Так, УПА боролася з радянським режимом, але мета цієї боротьби — створення незалежної, соборної Української держави. Ґрунтувалося це на визнаному світом принципі самовизначення націй, який означає, що кожна нація має право на створення своєї незалежної держави. І якщо хтось намагається заперечити це, нація має право на збройну боротьбу. Нація, яка бореться за незалежність, з точки зору міжнародного права є воюючою стороною, а учасники таких збройних формувань є комбатантами.

Сьогодні ми маємо незалежну державу. Та є серед нас українофоби, що виступають проти державності. Це здебільшого члени комуністичної партії, точніше, її керівництво, організації, яка не є українською партією, а лише філією московських спецслужб.

Я був в Іспанії у Долині полеглих. Це величезний меморіал національного примирення, де поховано тих, хто воював по різні боки фронту в громадянській війні 30-х років: і республіканці, і

фалангісти. Але всі вони були насамперед патріотами Іспанії.

Професор Національного університету ім. Т. Шевченка, доктор історичних наук **Володимир СЕРГІЙЧУК**:

— Українці не колаборанти, вони боролися проти фашистів, де тільки могли. Зокрема й на території рейху, але про це чомусь мовчать. У донесенні гестапо про те, хто в Німеччині бореться проти Гітлера і його режиму, не йшлося про розгалужене комуністичне підпілля, натомість йшлося про розгалужене ОУНівське підпілля. За це підпільників арештовували, кидали в тюрми, знищували. Так само німці знищували підпільників ОУН по всій території України. Ще один стереотип, що підпілля ОУН діяло лише в Західній Україні. Та в документах НКВС знаходимо інформацію, що воно існувало скрізь. Наприклад, у Маріуполі у часи німецької окупації підпілля ОУН нараховувало близько 300

осіб. Те саме — Краматорськ, Слов’янськ, Мар’їнка, весь Донбас був уражений українським націоналістичним підпіллям, а також Дніпропетровськ, Запоріжжя, Харків. Але ж про цю боротьбу ОУН і УПА проти фашистів у нас у СРСР не писали, бо цих борців за Україну спершу знищували німці, а потім — радянська влада.

Якби ми свого часу, вже в незалежній Україні, донесли правду про це до широких мас, у нас не було б такого протистояння в суспільстві. Людям необхідно знати історичну правду, те, що ми на своїй землі маємо бути господарями.

Держава буде міцною, якщо наша владна еліта й ті, хто хочуть іти у владу, усвідомлять, що Україну можна побудувати лише українськими руками, а не просити допомоги ззовні. У нас насамперед знищували політичну еліту. Нам треба побороти синдром “пушкарівщини”. Термін походить від прізвища полтавського полковника Пушкаря, який, аби стати гетьманом, пішов на змову з московитами і підняв заколот проти законно обраного гетьмана України Івана Виговського. За це Москва пообіцяла Пушкареві гетьманську булаву. Те саме — полковник Барабаш у Запоріжжі. Але цікаво, що підступна Москва не сказала Пушкареві, що пообіцяла булаву й Барабашеві, у невіданні був і Барабаш. І обидва підняли заколот, який дуже ослабив Україну й призвів до усунення невинного Москві гетьмана Виговського. Так нас ще з тих часів нищить “пушкарівщина”. Вона згубила і українську державність у часи визвольних змагань 1918—1920 років.

Учасником круглого столу був і член Спілки офіцерів України **Борис Мельник** із Києва. Ось що він сказав для нашої газети:

— Мій тато, Василь Іванович Мельник, воював у Червоній армії, був поранений 1944 року. Мама, Лідія Антонівна Кручок, воювала в УПА. Коли їх з товаришами оточили, вона вистрелила собі в голову, але вижила й отримала від радянської влади 25 років ув’язнення. 10 років відбувала покарання у Воркуті. Після амністії приїхала на батьківщину, в Рівненську область. Там і зустрілася з моїм татом, який теж із Рівненщини. Полюбили одне одного, одружилися, не один десяток років щасливо прожили разом, мали двох дітей.

Кажуть, на сході люди негативно сприймають Українську повстанську армію. Та це через брак інформації. Коли ця інформація буде доступна всім, ми зрозуміємо, що нам час сховати сокиру розбрату і жити в злагоді.

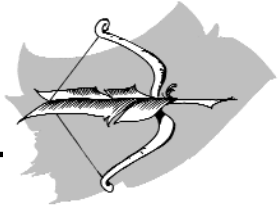
Побажання українського офіцера й усіх учасників круглого столу нині актуальне, як ніколи. Бо надто далеко зайшла конфронтація в нашому суспільстві, особливо серед політичної еліти. Задля політичних цілей використовують усе, навіть такі трагічні події, як вибухи в Дніпропетровську. Політичні судові процеси провокують міжнародну ізоляцію країни, вже лунають заклики бойкотувати Євро—2012, що теж не поліпшує імідж України.

Необхідно зупинитися й почати суспільний діалог.

Фото Петра Антоненка

Міцний потиск рук ветеранів УПА і Червоної армії

Наталя ГАРМАШ,
м. Дніпропетровськ
Фото автора

Уперше слово “теракт” прозвучало в Дніпропетровську торік у листопаді. В один із будніх днів опівночі між Центральним універмагом і торговельним центром “Європа” зупинився автомобіль “Порше-Кайен”, пасажир якого, фінансовий директор однієї з будівельних компаній, вийшов купити води в нічному кіоску на трамвайній зупинці. Випивши воду, кинув пляшку в урну, — і тут пролунав вибух такої сили, що 27-річний чоловік загинув на місці, — йому відірвало голову. А осколки залізобетонної урни розлетілися на п’ятдесят метрів, вибивши вікна торговельного центру. Міліція порушила тоді кримінальну справу за фактом “умисного вбивства, вчиненого суспільно небезпечним способом”. Але вже за кілька годин прокурор області Наталія Марчук перекваліфікувала його на іншу статтю, — “теракт”. Випробувавши забійну силу залізобетонної урни, що розірвалася на шматки, невідомі терористи (а дніпропетровці не сумніваються, що старий і нові теракти — ланки одного ланцюга) пішли далі...

Осколки зрешетили трамвайний вагон і автівки

Перший вибух струснув проспект Карла Маркса близько полудня. Службовці навколишніх установ (поряд багато банків, фірм та міськвиконком) якраз збиралися на перерву, аж тут гримнуло на зупинці 1-го трамвайного маршруту, на перетині проспекту з вулицею Серова. На трамвайній зупинці людей було небагато. Осіб п’ять вийшло, стільки ж сіло в напівпорожні вагони, але трамвай продовжував стояти з відчиненими дверима в очікуванні зеленого сигналу світлофора. Ці секунди і стали фатальними. Відеокамера, встановлена на одному з сусідніх будинків, зафіксувала, як над легким навісом піднявся стовп диму і на всі боки полетіли уламки. Одні люди бігли геть, інші, навпаки, мчали до зупинки.

Коли дим розсіювався, вражені очевидці побачили страшну картину: обидва вагони й автомобілі стояли з вибитими шибками і покрученими боками, а з трамваю вибиралися закриті люди. Найважче постраждала кондуктор Алла Підпригора.

— Якраз відривала квіточок, як тіло моє пронизав біль, — згадує вже на лікарняному ліжку Алла Володимирівна. — Торкнулася ніг, а там кров. Я навіть не зрозуміла, що сталося. Тільки потім дізналася, що вибухнула урна, і її шматками мені перебило обидві ноги.

Люди розгублено озиралися, не розуміючи, де джерело небезпеки. Адже сама урна розлетілася вщент, а її гострі уламки застрягли в металевій обшивці вагонів і автівок. Один із потерпілих — 52-річний Сергій Бондаренко — якраз приготувався

Вибухи не заглушили, а тільки посилили суспільні проблеми

виходити на наступній зупинці і в момент вибуху стояв біля дверей. Осколком розбитого вікна йому розкріло руку. Сергій Володимирович кілька днів тому виписався з лікарні після важкої операції з видалення пухлини, — а того дня, вперше після хвороби, поїхав у справах до центру міста. І потрапив з вогню та в полум’я...

Із сусіднього ресторану з аптечкою прибігли співробітники й почали перев’язувати поранених людей. Загалом у трамваї постраждали троє жінок і двоє чоловіків, яких через десять хвилин забрала “швидка”. На той час на місці події вже працювали співробітники міліції, — Кіровський райвідділ розташований за 200 метрів від зупинки. Не встигли оперативники опитати свідків, як знову гримнуло

“Я йшов і дивився на цю урну, — раптом пролунав хлопок, з неї піднявся стовп сміття, а моя рука повисла в рукаві сорочки окремо від мене. Все сталося за якісь секунди...”

десь неподалік. Цього разу дзвінок до чергової частини міліції надійшов із монтажного технікуму, розташованого поруч із наступною зупинкою 1-го трамваю.

Шматки урни посікли обличчя 16-річної Яни

Це місце для молоді в якомусь сенсі знакове. Побудований кілька років тому фонтан закоханих, де з великої чаші піднімається стела з Купідомом на верхівці, став улюбленим місцем для побачень і відпочинку. Вечорами тут завжди багато молоді. У ту годину в монтажному технікумі, що неподалік фонтану, почалася велика перерва.

— Ми з дівчатами вийшли на бульвар перекусити і сіли біля фонтану, — розповідає 16-річна Настя. — Я бачила цю урну і чорний пакет стирчав із неї, але хто міг подумати, що вона вибухне? І раптом гримнуло так, що ми мало не впали з лавки. Інстинктивно я затулила обличчя долонями, відчуваючи, як щось ранило ноги, руки, голову...

Біля фонтану було поранено десять підлітків від 14 до 17 років. Гострі бетонні уламки вп’ялися в їхні тіла, і лікарям довелося докласти неабияких зусиль, аби їх видалити. А 16-річна студентка Яна могла взагалі залишитися без ока. Затулитися руками дівчинка просто не встигла, і бетонною брилою їй понівечило обличчя, осколки посікли тіло. Лікарям ледве вдалося врятувати дитині зір, — протягом багатогодинної операції на щокі й чоло дівчинки

накладено десятки швів.

...Поки дітям надавали першу допомогу в медпункті технікуму й чекали на “швидку”, люди знову здригнулися від вибуху. Рвонуло десь зовсім поруч, знову вибухнула сміттева урна.

— Ми з дружиною працюємо поблизу і в обідню перерву вирішили з’їздити в центр міста за покупками, — розповідає потерпілий від вибуху Валерій Рутковський. — Але трамваї не ходили, —

повернулися до звичайного життя.

Відразу після вибухів прокуратура Дніпропетровської області порушила кримінальну справу за статтею 258 КК України (терористичний акт). Уже наступного дня до Дніпропетровська прибув Президент і керівники всіх силових структур України. Створено координаційний штаб із розслідування цих злочинів, в який увійшло керівництво МВС, СБУ та Генеральної прокуратури, а також кращі слідчі й експерти центрального апарату. Але версії злочину силовики оприлюднювати не поспішають, посилюючись на таємницю слідства. Утім, схоже, варіантів не так уже й багато, адже досі ніхто не взяв на себе відповідальності за скоєні теракти, не висунув жодних вимог. І ця невизначеність турбує найбільше. Коли немає мотиву, не знаєш, чого чекати далі від невідомих терористів.

— Розробляються шість версій, але їх не коло звужується, — підкреслив на брифінгу для журналістів голова СБУ України Ігор Калінін. — За розпорядженням генерального прокурора справу передано для розслідування в центральний апарат Служби безпеки України. Ми створили потужну оперативну групу, кожне відомство отримало конкретне

завдання. Можу сказати, що зараз з’ясовується ідентичність цих вибухів і вибуху, що пролунав у місті торік у листопаді. Вдалося створити фотороботи і тих, хто ймовірно причетний до скоєння останніх чотирьох терактів у Дніпропетровську. Ми широко їх оприлюднили і закликаємо громадян, яким щось відомо про цих людей, повідомляти в міліцію.

...Голова обласної адміністрації Олександр Вілкул із Президентом України Віктором Януковичем відвідали постраждалих у дніпропетровських лікарнях.

— Кабмін виділив для постраждалих 1,5 мільйона гривень, — повідомив журналістам губернатор. — Вони забезпечені лікуванням у повному обсязі, операції проведено безкоштовно. Сьогодні життю людей нічого не загрожує. Обласна влада ухвалила рішення про виплату 2 мільйонів гривень за достовірну інформацію про організаторів цих терактів.

— Зараз у місті триває напружена робота із розкриття цих злочинів і попередження будь-яких ексцесів, — запевнив міністр МВС Віталій Захарченко. — Вулиці патрулюють майже 2000 співробітників міліції, бійців “Беркута”, солдатів внутрішніх військ, курсантів, кінологів із собаками.

У результаті чотирьох вибухів, що сталися на центральному проспекті Дніпропетровська 27 квітня, травми і каліцтва отримали 30 осіб, з них 10 дітей. 63-річний Валерій Рутковський втратив руку і досі перебуває в реанімації.

Валерій Рутковський

довелося йти пішки. Перейшли на алею проспекту Карла Маркса, де було вільніше. Порівнялися з входом у дитячий парк, аж тут зліва я побачив урну. Раптом короткий, різкий і дуже гучний звук, — я навіть спочатку не зрозумів, звідки? Ні диму, ні вогню не було, просто над урною злетіло сміття і її не стало. Той ж миті я відчув, що немає лівої руки! Схопився правою за передпліччя, — а рука висить у рукаві сорочки окремо від мене...

Коли Валерія Рутковського везли в обласну лікарню імені Мечникова, на зупинці вулиці Серова в 12.50 вибухнула четверта цього дня урна. Але перехрестя вже оточила міліція, а в трамваї неподалік нікого не було.

Хірурги витягнули з ран жменю бетонних уламків

Лікарі не змогли зберегти Валерію Рутковському ліву руку. “Нам доводилося оперувати ампутовані кінцівки, є чималий досвід їх приживлення, але у цьому випадку медицина безсила, — зітхав лікар-реаніматолог Олександр Царьов. — Людина зазнала надто важких ушкоджень. Перебиті нервові закінчення, розчавлена кістка”.

Головний лікар обласної клінічної лікарні імені Мечникова Сергій Риженко демонструє жменю осколків, витягнутих із тіла, — діаметр деяких досягає 2 сантиметрів.

— У всіх постраждалих — рвані та різані рани, але лікарі зробили все можливе для того, щоб пацієнти якомога швидше

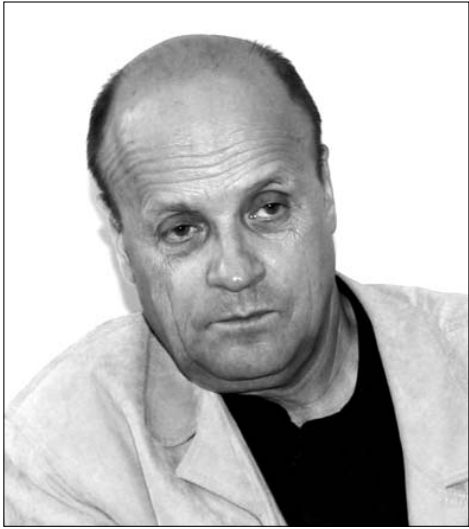
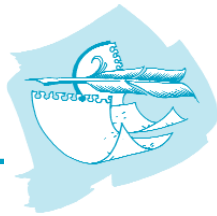
Мер Дніпропетровська Іван Куліченко запевнив городян, що ситуація під контролем, вулиці на 100 % перекриті нарядами з охорони громадського порядку, зокрема муніципальною гвардією і кінною міліцією. Залучили для патрулювання і правоохоронців Запоріжжя та Кривого Рогу.

— Ми скасували з метою безпеки всі масові заходи на Першотравневі свята, — підкреслив Іван Іванович.

Але пояснити городянам, що це було, ніхто сьогодні не може. Деякі експерти і соціологи вважають, що вибухи не були спрямовані на ураження людей. Ті, хто закладав вибухівку, хотіли підняти нову інформаційну хвилю, яка заглушила б колишні проблеми в суспільстві. Але, схоже, цієї мети не досягли. Вибухи не заглушили, а тільки погіршили й загострили проблеми, посіяли страх і невпевненість.

Сьогодні в лікарнях Дніпропетровська все ще перебувають 10 потерпілих. Злочинців поки що не знайдено.

Закінчення.
Початок на стор. 1

— Коли цей турнір почав носити Яцикове ім'я?

— 1 листопада 2001 року Петро Яцик помер. За дев'ять днів до початку другого конкурсу. На пропозицію президента Ліги українських меценатів Володимира Загорія було вирішено, що мовний турнір надалі носитиме ім'я свого ініціатора й першого президента Ліги Петра Ячика. Керівництво Міністерства освіти не заперечувало. Тоді з Міністерством у нас було цілковите порозуміння. Василь Кремень двічі їздив відкривати конкурси. А коли щось ставало на перешкоді для цього, він неодмінно відряджав на урочистості з приводу початку чергового турніру когось із заступників. Участь у нашому марафоні, за офіційною статистикою Міністерства освіти, уже брали мільйони. Він став і популярним, і престижним. Час працював на нашу ідею.

— Це принципово важливо, що кожного разу в День української писемності конкурс відкривається в іншій області.

— Так. Ще коли ми з Марком Стехом складали концепцію проекту, то вирішили — і всі це охоче прийняли — шоразу розпочинати конкурс в іншому, історично важливому місці України. Скажімо, перший турнір ми розпочинали на батьківщині Тараса Шевченка — на Черкащині. Другий — у Лесиному краю — на Волині. Третій — у Верхньому Синьовидному — на батьківщині Петра Ячика. Далі були Чернігівщина, Кіровоградщина, Запоріжжя, Крим, Буковина, Дніпропетровщина, Закарпаття (торік). У кожній із цих областей народилися видатні українці. І під час конкурсних урочистостей звучали їхні імена. Школярі та студенти говорили про своїх видатних земляків, про свій неповторний край. Немає в тому жодного перебільшення, коли журналісти пишуть, що конкурс імені Петра Ячика — це не тільки тестування з державної мови, а й виховання патріотизму. Я мав приємність бачити переможців і призерів турніру в різних областях, а також щороку в театрі імені Івана Франка, де ми традиційно закриваємо конкурс. І щоразу я ловив себе на відчутті, що ці розумні, одухотворені обличчя юних, ці щирі патріотичні слова — майбутнє України.

— Конкурс із такими серйозними преміями переможцям — це дороге задоволення. Звідки кошти на його проведення?

— Бюджет конкурсу — кошти Ліги українських меценатів та благодійні пожертви. Якщо перший мовний турнір було профінансовано головним чином Освітньою фундацією Петра Ячика та фармацевтичною фірмою “Дарниця” за участю поодиноких доброчинців, то другий, головним чином, це фінансовий внесок у наш проект усіх тих, хто в такий спосіб зреагував на смерть видатного мецената Петра Ячика й замість квітів на його могилу подав пожертви на його справу. (Є такий прекрасний звичай у Східному світі, і його охоче перейняла наша діаспора).

Далі фінанси на мовний турнір збирала Освітня фундація Петра Ячика, яка має право видавати жертводавцям спеціальні посвідки, які забезпечують їм податкові пільги. Після того, як донька мецената Надія Яцик вирішила відмовитися від опікування конкурсом, відповідальність за його долю взяв на себе президент Ліги українських меценатів Володимир Загорій, і щороку основним

меценатом нашого марафону є фармацевтична фірма “Дарниця”.

— А чому донька Петра Ячика відмовилася підтримувати конкурс імені свого батька?

— Вона називала кілька причин. І те, що вона не зобов'язувалася постійно фінансово опікуватися конкурсом, бо фундація має інші важливі проекти, — скажімо, видання в англійському перекладі Михайла Грушевського. І те, що українська влада не хоче підтримувати в Україні українську мову. І те, що податкові органи в Канаді буцімто висловили претензії з того приводу, що фундація щороку пересилає великі кошти в Україну. Одне слово, це її рішення, а наша справа не дати конкурсів вмерти.

— У пресі багато йшлося про колізії між Лігою українських меценатів та міністром освіти Дмитром Табачником. Коли вони почалися?

— Відразу ж після воцаріння Табачника в Міністерстві освіти. Він узявся енергійно заковувати наш конкурс. Новоспечений міністр ініціював конкурс імені Шевченка (до речі, третій вже, бо, певно, не має жодного уявлення, що в його Міністерстві є два конкурси імені Шевченка, які скорше мертві, аніж живі). Але це — не конкурс з української мови, це, як у народі мовиться, ні се ні те. Бо

«...Неприватна справа Загорія чи Слабошпицького»

то конкурс із мов і літератур національних меншин, а на “підверстку” до них додано й українську мову та літературу. Одне слово, в ньому немає концептуальної виразності й патріотичного алгоритму. Конкурс імені Шевченка — без української домінанти? Чи це можливо? Так, якщо за діло береться Табачник. Той, хто з будь-якої справи прагне цілковито вилючити український зміст, щоб од нього жодного сліду не лишилося.

— Чи змінилося щось у конкурсі після приходу в освітянське Міністерство Табачника?

— Так, він дав сигнал начальникам обласних управлінь освіти: конкурс імені Ячика — справа глибоко і безнадійно добровільна, можете його не проводити, Міністерство не матиме до вас жоднісіньких претензій. І торік Сумщина не провела конкурс серед школярів. Честь області рятувала профтехосвіта, яка мовні змагання імені Ячика таки власними силами організувала. Це до честі тамтешнього керівництва профтехосвіти.

Торік до виконавчої дирекції Ліги телефонували з областей: наближається 9 листопада — День української писемності, а з Міністерства освіти досі немає відповідного листа про відкриття дванадцятого конкурсу імені Ячика. Як бути? Ми самі не можемо розпочинати конкурс, бо це розціниться як самоуправство. Робіть щось, щоб порятувати мовний марафон. Якщо хоч один конкурс пропустимо, відновити його буде важко. Добре, що в ситуацію втрутилася Ганна Герман, і проблему було знято. Відкриття дванадцятого конкурсу відбулося на Закарпатті в особливо вродливій атмосфері. І на ньому були присутні — власне відкривали мовний марафон — керівники області.

— Ваш погляд на подальшу долю конкурсу.

— Звичайно ж, він залежить од кількох факторів. Перший: позиція щодо нього освітянського Міністерства й керівництва держави. Якщо очолюване Табачником Міністерство і далі душитиме конкурс, а громадськість мовчки за цим спостерігатиме, то масовий мовний марафон поволі маргіналізуватиметься, освітянські керівники на місцях дистанціюватимуться від нього, щоб не мати

зайвих клопотів, коло його учасників зменшуватиметься — і від нього може лишитися тільки біла да тінь. Так само ігнорування конкурсу владою (скажімо, ліквідація президентських стипендій переможцям) стало б і для Міністерства, і для влади на місцях сигналом для активної невідтримки цього проекту. Наслідок — такий самий.

Раніше конкурсом активно опікувалося Міністерство культури (воно, наприклад, брало на себе плату за оренду театру при закритті марафону — тепер ми оплачуємо самі). Активно сприяло нам у роботі й Міністерство закордонних справ, яке раніше багато робило для конкурсу в українській діаспорі, саме воно інспірувало його там. Досі з усіх міністерств, причетних до цього проекту, на висоті лишилися тільки Міністерство оборони, що, як і раніше, успішно самостійно організовує мовні змагання. Виконавча дирекція Ліги долучається до них уже на завершальному етапі.

— А зменшення кількості меценатів конкурсу не ставить під загрозу його існування?

— Сподіваюся, з цього боку загрози нашому проекту найменші, оскільки ми маємо відданих справі конкурсу добротворців, які постійно підтримують його. Це й Фундація імені Івана Багряного зі США, й крайові управи ветеранів Української дивізії “Галичина” зі США, Канади, Австралії, і Фундація українознавчих студій з Австралії, і Союз українок Австралії, це й такі добротворці, як, скажімо, Леонід Ліщина й Роман Колісник із Канади, які встановлюють свої премії переможцям і призерам усіх турнірів. У різних областях України є школярі, студенти й учителі, які мають премії Юлії Тимошенко. Ось уже вп'яте щороку з нами АТ “Оболонь” — той національний виробник, що разом із фармацевтичною фірмою “Дарниця” потужно підтримує конкурс імені Петра Ячика, має свої премії й очолюване Олександром Огороднічуком АТ “Ексімед”.

Звичайно, якщо ставлення громадськості до конкурсу буде як до забаганки Загорія чи Слабошпицького, як до їхньої приватної справи, то конкурс від цього не виграватиме. Йому потрібна найширша підтримка громадськості. Сподіваємося, до цього дозріють і народні депутати, до яких ми щорічно звертаємося з пропозицією встановити свої особисті (бодай символічні) премії для конкурсантів. Але, за винятком трьох-чотирьох, наші “слуги народу” зовсім неохочі пожертвувати якісь кошти на загальну справу. Правильно Яцик наголошував: міру патріотичності людини треба перевірити її готовністю дати гріш на національну справу. Така перевірка дуже прорідить патріотичні лави. Бо ж там так багато тих, хто живе з патріотизму.

Але ми не драматизуємо ситуації зі “слугами народу”, бо, добре знаючи їх, не дуже розраховували на те, що серед них будуть донори нашого проекту. Наша надія — національний виробник, як на моє глибоке переконання, національно і соціально зріліший та адекватніший за нашу політичну квазіеліту.

Це вже інша тема, але не втримаюся, щоб не сказати: сьогодні наше суспільство стоїть у вимірах політичному та моральному значно вище за політиків. Учителі-філологи, що на волонтерській основі працюють у нашому конкурсі чи зірки театру Богдан Бенюк, Наталя Сумська, Анатолій Хостікоєв, які безкоштовно виступають у наших заходах, готовні ще виявляють самовідданість і жертвність, аніж депутати.

— 15 травня Ви вже говорите з сцени театру про 13 конкурс.

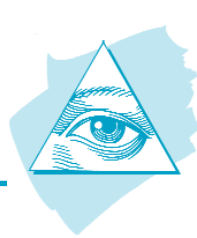
— Так. І розпочнеться він так само в День української писемності. Але цього разу — вже на Рівненщині, куди нас запрошено керівництвом області.

Петро Яцик із переможцями першого конкурсу

Розмовляла **Неля СКАКУН**

Микола ЦИМБАЛЮК

Останнім часом, за умов пришвидшених глобалізаційних процесів і розвитку інформаційних технологій у світі проблеми мовної стійкості набувають особливо великого значення. У зв'язку з цим науковці — політологи, філологи, психологи, соціологи, соціолінгвісти більше уваги стали приділяти вивченню відповідних механізмів протистояння негативним процесам. Особливо актуально це для країн постсоветського простору, які (за винятком Прибалтійських країн, Грузії) й після 20 років незалежності страждають на культурно-інформаційну й мовну анемію. Особливо це помітно на мовній ситуації в Білорусі, Казахстані, Киргизії. Україна поки що перебуває в кращому становищі, але тиск із боку колишньої метрополії — Москви за підтримки нашої п'ятої колони дедалі більше посилюється, набуваючи загрозливих форм національній безпеці. Тому нині надзвичайно важливим є виховання у громадян, насамперед молодого покоління, мовної свідомості як першооснови національної. Якщо громадяни держави чітко усвідомлюватимуть роль і значення в їхньому житті мови, якщо ставлення до неї буде як до однієї з найбільших цінностей, то всупереч прогнозованим кремлівськими геополітиками руйнівних наслідків України, другого Берестечка, не буде. І в цьому розумінні дослідження Пилипа Селігея проблеми мовної стійкості як результату мовного виховання особливо актуальне.

Мовна свідомість як одна з форм людської свідомості — соціально-психологічна категорія. Вона обіймає, зазначає Пилип Селігей у книжці “Мовна свідомість: структура, типологія, виховання”, знання, почуття, оцінки й настанови щодо мови та мовної діяльності. Одне слово, це шанобливе ставлення до мови, а відтак і до її носія — народу.

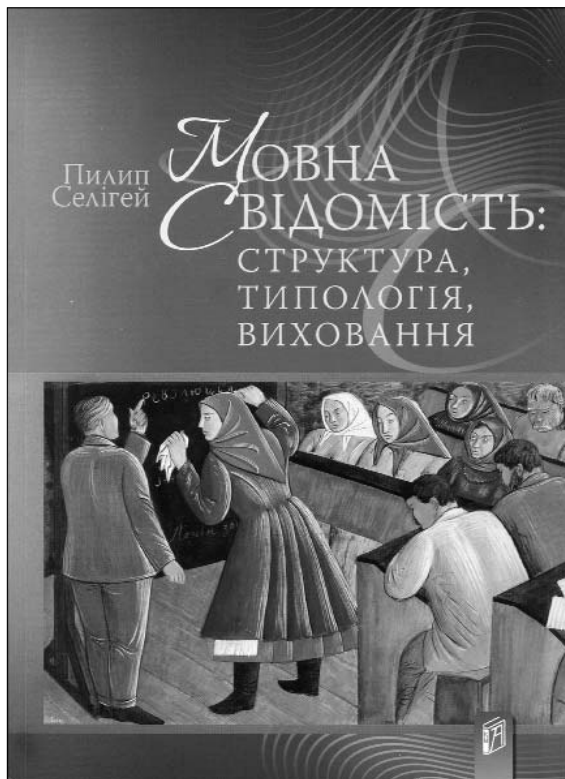
Мовна свідомість тісно пов'язана з такими неодмінними явищами, як знання й культура мови, мовна соціалізація (опанування мовних норм), мовленнєва вправність тощо. Отже, знання мовних норм — це грамотність, а їхнє дотримання або нехтування, як у випадку з російськомовними українцями, — це вже характеристика їх мовної свідомості. Але крім того використання мови в окремих сферах (державне управління, суди, наука, освіта, армія) регулюється правовими механізмами (Конституція, закони), тому мовна свідомість частково переплітається з політичною, моральною, естетичною і правовою, як це бачимо на прикладі Акімової, Константинова, Колесніченка тощо.

Мовна свідомість тісно переплетена з національною. У народу, який розмовляє рідною мовою, завдяки подвижницькій праці його кращих представників із високою мовною свідомістю, рано чи пізно пробуджується свідомість національна, яка, своєю чергою, викликає до життя потужні інтелектуально-культурні й державотворчі сили. Історія знає чимало подібних прикладів. Варто згадати, наприклад, хоча б кілька з великої групи слов'янських народів.

Болгари як нація багато в чому завдячують просвітницькій діяльності Паїсія Хилендарського (1722—1773). Йому випало стати основоположником болгарського національно-визвольного руху. “Чому ти соромишся називатися болгариним і говорити своєю мовою?” — запитував він у своїй “Історії слов'яноболгарській”. Написана ним давньоболгарською мовою з багатьма розмовними елементами, “Історія” здобула нечувану популярність серед народу, переписані примірники передавалися з рук у руки. Розбуджена, вихована мовна свідомість відродила у них національну гідність.

Анатомія мовної свідомості

Мова — один із найважливіших чинників будівництва держави, збереження духовної спадщини народу й розвитку його культури. Мова, незважаючи на її розвиток і певні зміни, залишається надійною сполучною ланкою будь-якого етносу в його історично-часовому просторі. Саме вона формує унікальний і неповторний духовний світ кожного окремо члена національної спільноти, об'єднуючи в одне ціле як соціально-культурний організм. Давно вже доведено, що національна свідомість великою мірою формується через рідну мову й завдяки мові як одній із найстійкіших відмінностей в усвідомленні власного “я”. Втрата народом своєї мови — це втрата не лише власного обличчя, це втрата унікальної власної душі. Без своєї мови, історії, культури, традицій народ стає генетичною підцепою для інших, активніших, стійкіших і, якщо хочете, агресивніших етносів.

Подібна доля у хорватів. “Віссю, навколо якої оберталось духовне й національне життя Загреба й понад те — всієї Хорватії” назвав слівцями Ян Коллар хорвата Людевіта Гаю. Він зіграв видатну роль у становленні хорватської літературної мови, розробивши й написавши “Короткий нарис хорватсько-слов'янського правопису”. Перед тим хорвати мали сім різних правописів, з яких просвітник і поет створив один, взявши за основу близький до сербської мови штокавський діалект. Тепер наші брати (бо, на відміну від нашого сусіда, вони справді з одної з нами слов'янської колоски) мають хорватську своєю державною мовою.

Класичним прикладом ролі політичної волі у становленні нації і держави є приклад Чехії. Так склалася історична доля невеликого 8-мільйонного народу, що на час розпаду Австро-Угорської імперії (1918 р.) майже всі міські мешканці (переважно німці, євреї, мізерна частка зденационалізованих чехів) розмовляли німецькою. Рідною, чеською, як у нас українською, говорило селянство. Перший президент тоді вже незалежної Чехословаччини Томаш Масарик (1850—1937) чехізував молоду державу за лічені роки. На чеську, яка стала державною мовою, було переведено все діловодство, освіту, науку, армію, сферу послуг, топонімію. Щоб обійняти посаду, чиновники й офіцери мусили скласти іспит із державної мови. Тепер нащадки тих же німців, угорців чи євреїв вільно володіють чеською мовою, шанують її й усвідомлюють, що вона незмінна, цементуюча сила їхньої незалежної держави — Чехії. До речі, досвід чехів запозичив та успішно використав Ізраїль у період відродження івриту. Подібні приклади можна навести з історії дер-

жавного становлення багатьох інших країн світу. Зауважмо, що всюди вирішальну роль відігравала мовна свідомість не лише простих громадян, а й очільників держави.

Пилип Селігей у своїй роботі зробив ґрунтовний аналіз мовної свідомості українців, охарактеризував різні рівні її розвиненості. Згідно з результатами соціологічного опитування “Мовний баланс України”, ставлення наших співгромадян до актуальності мовної проблеми виявлено: тих, хто вважає, що вона невідкладна, яку треба негайно вирішувати (20,4 %); мовне питання вирішувати треба, але з цим можна почекати (20,4 %); мовне питання неактуальне, бо кожен і так говорить тією мовою, якою хоче (26,2 %); мовної проблеми взагалі не існує, усе це спекуляції політиків (25,9 %); важко сказати (7,2 %). “Серед тридцяти найгостріших проблем, які стоять перед країною, — зазначає автор, — питання захисту української мови посіло 24-те місце, а російської — 26-те”. Отже, попри всі сподівання, не можна не погодитися з висновком академіка НАН України Г. П. Півторака, що “мовні питання простих людей зазвичай мало цікавлять”. І це красномовно засвідчують результати соціологічного дослідження.

Виникає закономірне запитання: чому на 21-му році незалежності України так і не сталося масового зацікавлення рідною, державною мовою? Раніше, коли Україна фактично перебувала на становищі колоніального придатка Російської імперії, все було зрозуміло. Та й нині в неоколоніальній політиці Москви мовна свідомість громадян колишніх союзних республік знає масованих, методичних і добре спланованих атак і диверсій ззовні і зсередини. Імперська політика стократ підсилюється глобалізаційними процесами.

Мало не щодня (вдумаймося!) у світі вмирає якась мова. За найпесимістичнішими прогнозами деяких експертів, із 6 тисяч мов, якими нині розмовляє 7 мільярдів населення світу, через 88 років залишиться кілька сотень. Тих кілька сотень (5 %), які вважаються найбільш захищеними. Тобто шанс вижити під глобалізаційною гільйотиною мають мови унормовані, багатофункціональні з достатньою кількістю мовосвідомих носіїв. Пилип Селігей на підставі всебічного розгляду проблеми стверджує, що наведені жакхліві прогнози можуть і не справдитися, насамперед щодо швидкості настання незворотних процесів. Як усе це відбуватиметься, можна промодельовувати на теорії й практиці мовної політики Москви не лише за царських, а потім комуністичних часів, а й нинішніх щодо України.

Зрештою, може, ситуація з білоруською мовою змусить братів-українців замислитися. Із здобуттям незалежності білоруси отримали історичний шанс на відродження рідної мови. На той час їхнє письменство дало світові чудові зразки художньої літератури рідною мовою. Але до влади приходить Александр Лукашенко, мовна свідомість якого залишилася на рівні советського тюремного політпрацівника. Зневажливе ставлення до рідної мови він ніколи не приховував: “Білоруська мова — бідна мова. У світі існує лише дві великі мови — російська й англійська”. У результаті запровадженої через референдум другої державної — російської, білоруську відкинуто на маргінес. Катастрофічні результати не забарилися: нині майже 50 % білорусів і не розмовляють, і не визнають білоруську рідною. Лукашенківська Білорусь єдина держава, яка фактично відмовилася захищати мову титульної нації.

Тож не варто робити аналітичний розтин мовної свідомості президента за методикою соціолінгвіста, щоб констатувати: її там не було і навряд чи колись буде. А ось висновок щодо цього українському національному консиліуму треба робити. Щоб не було пізно.

Ще раз про «язик»

Василь ПОЛИЩУК,
дипломат, радник I класу

Друга державна мова (у нашому випадку — мова північного сусіда, який постійно виставляє нам претензії, зазіхає на нашу історію, на культурно-інформаційний простір) для України — це смертельна загроза. Ще в минулому великий мислитель, письменник, енциклопедист і поліглот Пантелеймон Куліш писав, що найстрашніший ворог для української мови — північний хижак.

Гіпотетично можна було б за певних умов допустити на наших теренах державну двомовність, якби тут жили тільки українці й росіяни, а Росії, як окремої держави, не існувало. А отже, не було б кому, крім України, захищати мову російського етносу. Та навіть і тоді підстерігала б небезпека поглинання однією мовою іншу через їхню близькість. Тож як не крути, для обох державних мов необхідні окремі квартири: для української — ареал України, для російської — велика Росія з її безмежними просторами.

Але північносусідські нащадки, що заповнили благодатні села й міста тих, кого виморили голодоморами чи винищили під час сталінських репресій, або вислали з України для “освоєння” далеких Сибіру й Півночі, і досі не спромоглися та й не бажають опанувати мову держави, в якій живуть і громадянами якої вони є. Вони якраз і виступають за другу державну — російську, щоб обезпечити себе від вивчення української, до якої ставляться з презирством, бо ментально залишаються етносом, імперо-шовіністична сутність якого лежить в основі політики їхньої колишньої держави. Цим самим створюють протизаконний етнос — українцям, який є державотворчий на споконвічній території русичів-українців — Україні, спадкоємниці Київської Русі. Звичайно, серед російсько-громадян України є чимало достойних патріотів України, що викликають повагу, іноді більшу, ніж деякі корінні українці. Зберігаючи свою мову, українські росіяни вільно володіють і послуговуються українською.

У незвичайному становищі рідної мови є вина й українців. Візьмімо Крим, де за потурання місцевої і центральної влади, під прикриттям російського Чорноморського військового флоту розперезалися російські шовіністи, українофоби, а 750-тисячна українська громада німецької.

Часто, особливо у містах, коли звернешся до когось українською, тобі відповідають російською. На зауваження чуєш: “Какая різниця, на яком мові?” Для мене, українця, різниця велика. А хохлу, чи п'ятій колоні, звісно, все одно.

Раніше я протестував, ображався. Доходило до неприємного. Тоді знайшов вихід: коли чую російську мову (а в моєму Києві мало не на кожному кроці чую занадто часто) і мені потрібно щось з'ясувати, тактовно прошу пояснити українською або німецькою чи англійською. Тоді — о, диво! — всі переходять на добру українську мову, з чемністю відповідають. Та ж українців у нас абсолютна більшість! Це і статистика підтверджує. Насправді тих, хто володіє українською — абсолютна більшість! Тільки був один випадок, коли у державній установі молода працівниця зухвало заявила: “А я українська язика не панімаю!” Тоді я дав волю своїм емоціям, заявивши, що не розумію російської і прошу відповідати німецькою чи англійською, можна і французькою. На шум і ґвалт збіглися її колеги, почали пропонувати послуги перекладача. Розгублена й осоромлена працівниця вибачилася і пообіцяла вивчити українську. На цьому інцидент було вичерпано.

Отож у ситуації, що склалася в Україні, винні ми, українці, бо соромимось розмовляти рідною мовою. На перше почуте російське слово спішно переходимо на чужу мову. Така заподливість позбавляє мотивації інших осіб цикавитися нашою мовою. Іван Дзюба констатував, що коли б 25 % із нас заговорили українською — нею б заговорила вся Україна.

Вчімося у французів, поляків, прибалтів, сербів, словенів, хорватів, які гідно пошановують, захищають кожен свою мову. Чехи за п'ять років позбулися “німечення”, очистилися, а ми борсаємося 20 років, і кінця-краю не видно.

Не цураймося рідної мови — однієї з найбагатших і найкрасивіших мов світу!

Володимир АНТОФІЙЧУК, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури Чернівецького націоуніверситету ім. Ю. Федьковича, член правління Чернівецького ОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

На Буковині та Прикарпатті не обійшли увагою недавнє 75-річчя від дня народження Богдана Мельничука, професора Чернівецького університету, доктора філологічних наук, члена Національної спілки письменників України, просвіт'янина з майже чвертьстолітнім стажем (у лютому 1989 року він робив заспівну доповідь на установчому зібранні Чернівецького обласного осередку Товариства рідної мови, а нині (і вже не один рік) — член правління Чернівецького обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка).

Перші літературно-критичні рецензії (на книжки Миколи Бурбака і Дмитра Павличка) надрукував в обласній газеті “Прикарпатська правда” (Станіслав, нині Івано-Франківськ) у 1953—1954 рр. Нині має понад тисячу наукових і науково-популярних публікацій. Окремими виданнями вийшли десятки літературознавчих книг, книжок лірики, сатирично-гумористичної збірки “Пегасові копита” (Чернівці, 2001) і книжки для дітей “Люблю співати про Карпати” (Чернівці, 2011). Олесь Гончар написав у другому томі “Щоденників” (1968—1983), що поезії Б. Мельничука “чудові”, а Олександр Прокоф'єв відгукнувся про його переклади як про зроблені “дуже добре”. Окремі вірші Б. Мельничука перекладено італійською, польською, російською, румунською та іншими мовами.

Богдан Мельничук — лауреат премій ім. Юрія Федьковича (освіт'янська), ім. Сидора Воробкевича та ім. Марка Черемшини (літературно-мистецькі), ім. Дмитра Загула (літературна). Удостоєний медалі “Поезія — за мир. 1995” та “Поезія — за мир. 2002” і спеціальних дипломів літературно-мистецького журналу “Artescultura” (Мілан). Нагороджений медаллю Національної спілки письменників України

І вчений, і поет, і просвіт'янин

“Почесна відзнака”, медаллю Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка “Будівничий України”, знаком “Відмінник освіти України”. Має почесне звання “Заслужений працівник освіти України”.

Центральне правління Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка та правління Чернівецького обласного об'єднання широким привітали багаторічного просвіт'янина зі славним ювілеєм.

Центром ювілейних відзначень Б. Мельничука став Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, де відбулися Всеукраїнські наукові читання “Українська література з погляду сьогодення: постаті, ідеї, проблеми”, до участі в яких зголосилося 55 доповідачів із 11 міст нашої країни та сусідньої Румунії. На пленарній частині читань, де ювіляра вітав ректор, голова університетської “Просвіти”, професор Степан Мельничук, відтак делегація від Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, представники буковинської

обласної влади і громадських організацій, зокрема “Просвіти”, прозвучала доповідь автора цих рядків “Богдан Мельничук: особистість ученого й митця в сучасному науковому та літературному просторі” та слово ювіляра “Мій вірний stole, мій престол... (Шляхами власної поетичної творчості)”. Лунали солоспіви на вірші Б. Мельничука у виконанні доцента кафедри музики, композитора, заслуженого артиста України Івана Дерди, а також пісні студентського Народного хору “Резонанс” (диригент-хормейстер — доцент, заслужений учитель України Андрій Плішка), зокрема “Гімн Чернівецького університету” (музика композитора, народного артиста України, Шевченківського лауреата Андрія Кушніренка).

Серед секційних доповідей про ювіляра — “Шевченкіана в науковій концепції Богдана Мельничука” (Віталій Мацько, доктор філологічних наук, м. Хмельницький), “Поетичне мовлення Богдана Мельничука як віддзеркалення характеру й світобачення автора” (Мар'ян Скаб, професор, Чернівці), “Дитяча тематика у творчості Богдана Мельничука” (Надія Бабич, професор, Чернівці), “Поетичні форми Богдана Мельничука” (Борис Бунчук, професор, Чернівці), “Літературно-критична діяльність Богдана Мельничука на сторінках газети “Буковина” (Ольга Меленчук, канд. філол. наук, м. Чернівці). Серед доповідей іншої тематики — “Літературно-мистецькі зв'язки Буковини і Хмельниччини” (Микола Мачківський, письменник і літературознавець, член НСПУ, м. Хмельницький), “Великий Лях Солодкої Дарусі (Відлуння Шевченкової містерії)” (Ростислав Чопик, доцент, Львів), “Поетичні інтерпретації двох фольклорних сюжетів (“Партизанська балада” Леоніда Первомайського і “Горить сосна від низу до гори” Василя Стуса)” (Микола Ільницький, член-кореспондент

НАН України, Львів), “Буковинські язичницькі святилища” (Степан Пушик, професор і письменник, Івано-Франківськ), “Жанр сонета українського поета з Румунії Ореста Масикевича” (Степан Хороб, професор, Івано-Франківськ), “Метафорика Івана Негрюка” (Іван Кідешук, письменник і літературознавець, Негостина, Румунія).

Літературно-музична зустріч “Хо́да життя і злеті слова” в Чернівецькій обласній науковій бібліотеці імені Михайла Івасюка зібрала буковинських письменників, журналістів, культпрацівників, педагогів, студентів музичного училища імені Сидора Воробкевича та велику групу покутян — земляків Б. Мельничука з рідного села Олешків і міста Снятина на Івано-Франківщині.

Третім акордом ювілейних пошанувань ученого, поета і просвіт'янина став вечір у школі його рідного села, яке до татаро-монгольської навали було містом, і до якого він звертається в одному з віршів: “Мій золотий Олешківграде, / Моя столиці з столиць”. Публіка була особлива: випускники минулих років, що з'їхалися з різних куточків України, дехто й із емігрантських заробітчанських доріг, нинішні учні та вчителі. Було тепло й трепетно. В такій атмосфері й вірші звучать і сприймаються по-особливому. А їх багато читали учасники зустрічі, зокрема Марійка Стрипчук-Палійчук, у минулому студентка Чернівецького університету, нині викладачка Снятинського сільськогосподарського технікуму Подільського ДАТУ, авторка двох книжок, до однієї з яких Б. Мельничук писав вступне слово. І, звісно, оповідав та читав він сам — і лірики, і вірші для наймолодших із найновішої книжки “Люблю співати про Карпати”, і сатиру та гумор. А юні відповідали читанням його творів. І всіх розраджувало слово. Рідне українське слово.

Вистава про Лесю Українку

Ірина МОЛЧАНОВА, член НСЖУ, член ВУТ “Просвіта”

Викладачі та студенти філологічного факультету Маріупольського державного університету відзначили День факультету та кафедри української філології показом вистави про життя Лесі Українки.

Аматорський драматичний гурток під авангардною назвою “Не мій театр” діє в університеті вже кілька років. Очолюють його Ольга Шниткіна, викладач кафедри, а в недавньому минулому — випускниця магістратури спеціальності “Українська мова та література”,

та Оксана Мороз, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології.

В Україні будь-яка справа починається з пісні. Тож коли Ніна Клак, уроджена вінничанка, чистим сильним голосом проспівала слова вражаючої сили “Я жити хочу, я люблю! Мамо, не лай дочку свою!” — зала завмерла, бо був знайдений той камертон, що об'єднав і налаштував публіку на роздуми про долю славетної письменниці Лесі Українки.

Коротке дитинство, яке у 10 років перекреслила страшна хвороба. Перша закоханість у грузинського студента Нестора Гамбарашвілі. А

далі — зустріч у Криму з поляком Сергієм Мержинським, який помер на руках закоханої Лесі. Любов Климентія Квітки, уважного до творчості і здоров'я Лариси Косач, на той час уже відомої поетеси Лесі Українки. Не дивно, що сценічний образ Лесі виконують різні артистки — Антоніна Ігнатенко, Олена Охтирко, Тетяна Машкова, Олесь Онищенко. Чоловічі ролі втілювали на кону Дмитро Гузь, Данило Черняв, Євген Троян. Були ще ролі авторки-драматурга (Юля Домашина), ангелів — Білого Духа (Дар'я Скляр) та Чорного Духа (Вікторія Корнієнко).

Вистава аматорського театру сприймається на одному подиху: студенти та гості не могли відірвати очей від артистів, що були настільки природні у своїх ролях, начебто розповідали історію власного кохання. Вдячні оплески супроводжували кожен сцену. Можна лише пошкодувати, що таку надзвичайну для Маріуполя п'єсу подивилось зовсім мало глядачів.

Чи не пора відділові культури міськради надавати українським аматорським театрам Маріуполя час для виступів на малій сцені Драматичного театру Маріуполя? Адже інтерес до театрального мистецтва задовольняється лише для російськомовних глядачів Маріуполя, а українці досі не мають належних умов для розкриття і втілення своїх талантів.

Служити Богові — це служити народу

Цього року Україна відзначає 130-річчя з дня народження видатного українського вченого, державного й громадського діяча, педагога, письменника Івана Огієнка (митрополита Іларіона). У Луцьку з цієї нагоди відкрито меморіальну дошку, урочистості відбулися у містечку Брусиліві на Житомирщині, де 14 січня 1882 року він народився, та інших місцях. Активні учасники заходів — просвіт'яни.

10 травня о 18.00 годині в Києві, в “Українському домі”, ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка разом із Житомирською облдержадміністрацією проводять урочистий вечір, святковий концерт та вручення премії цьогогорічним лауреатам премії імені Івана Огієнка.

На урочистості запрошено відомих політиків, церковних і громадських діячів, науковців, письменників. У мистецькій частині візьмуть участь провідні художні колективи Житомирщини.

Іван Огієнко — автор багатьох наукових праць з питань мовознавства, історії церкви, релігії, культури. Засновник і редактор журналів “Рідна мова”, “Наша культура”, що виходили за кордоном. Перекладач Біблії, над якою працював усе життя. За радянських часів навіть його ім'я було заборонене, а він жив в еміграції, був Главою УГКЦ у Канаді, де й помер 1972 року у Вінніпезі.

Його літературна й наукова спадщина нарешті торує шлях до рідного народу. Про повернення архівів із Торонто піклується відомий журналіст і науковець Микола Тимошик, який видав уже кілька книжок про митрополита Іларіона. Життєве кредо видатного діяча: “Служити народові — це служити Богові, а служити Богові — то служити народові”.

До свята Дня Матері ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка проводить літературно-мистецький вечір, який відбудеться в Малому залі Палацу “Україна” **17 травня о 19.00 годині**. У програмі вечора українські народні пісні в аранжуванні Андрія Шустя, співає Надія Баянівська. Участь беруть артисти Галина Стефанова, Оксана Гордієць, Тетяна Лобода, Максим Бережнюк.

● З РОСИ Й ВОДИ!

— Ніно Вікторівно, що відчуваєте, відзначаючи ювілей?

— З повною відповідальністю можу сказати, що життя прожито не марно. Ми співаємо і популяризуємо рідкісні українські народні та авторські пісні, святкову дату зустрінемо пісню. Моє переконання — треба співати так, щоб люди, а надто молодь, не виходили з зали, не перемикали канали і не вимикали радіо. Треба співати так, як співали наші предки.

— Чи знаєте свій родовід?

— Я народилась у передмісті Києва, на Жуковому острові. Вікові дуби, луки, озера та могутній Дніпро — мій дім, моє серце, моя співоча душа. Перші мої слухачі — корови та кози, яких пасла...

Мій батько — Віктор Сергійович Левицький — 1900 року народження. Мої діди і дядьки були священиками і до революції мали свою церкву в Умані. Батько пережив революцію, громадянську війну, Другу світову. Працював по війні на судоремонтному заводі. Дуже талановитий майстер, трудар і гарний рибалка. Завжди брав мене з собою, коли йшов топтати в'юнів, на живця ловити переметам рибу. В ті важкі повоєнні роки це допомогло нам вижити. Батько чудово співав, знав багато народних пісень і, пам'ятаю, дуже гарно малював.

Моя мама — Пелагея Пилипівна Жемера — 1919 року народження, родом з Чапаївки під Києвом, з бідної багатодітної сім'ї. Я пам'ятаю дідову й бабину хату-мазанку, глиняну долівку, піч. Мамин рід був співочий. Мама знала багато пісень і нас навчала. У моєї старшої сестри Людмили був неабиякий талант, прекрасний музичний слух, пам'ять і надзвичайно красивий високий голос з чудовим оксамитовим тембром. Людочка співала в самодіяльних колективах: і в хорі, і солісткою. З неї я брала приклад і вчилася співати.

— Як Ви прийшли до пісні, до справжнього професіоналізму?

— Коли 1962 року я п'ятнадцятирічною слідом за сестрою пішла в студію при хорі ім. Г. Верьовки. Мене прослухав сам Григорій Гурійович, сказав, щоб приходила, як закінчу школу, і направив мене у хор “Хрещатикбуди”, яким керував Володимир Сергійович Новіков. Отак почалося моє творче життя. Новіков був такий вимогливий... У нього не заспіваєш фальшиво. Це було найкраще “вухом” серед самодіяльних хормейстерів у Києві. Потім були перемоги на оглядах, фестивалях, конкурсах. Того ж року я таки почала навчатися в студії при хорі ім. Г. Верьовки. За місяць-другий мене взяли на стажування в основний склад хору.

Співала я в самодіяльних хорах міста. Закінчила Інститут культури, отримала диплом диригента-хормейстера народного хору.

Лише через 10 довгих років, переборовши страх непевності як керівник, я спробу-

Співають серцем

6 травня виповнилося 65 років Ніні Вікторівні **ЛЕВИЦЬКІЙ** — керівнику жіночого вокального ансамблю “Любисток” та дитячого фольклорного колективу “Медуниці”, відмінниці освіти України, лауреату Всеукраїнської премії ім. Чубинського. Письменниця і фольклорист **Надія Данилевська** зустрілася з ювіляркою.

вала створити жіночий ансамбль. Це був 1986 рік. В ансамблі співали працівники заводу та мешканці Корчуватого, а згодом на репетиції почали їздити з усіх куточків Києва. Ми одразу стали кращим молодим колективом у Києві. Створили репертуар з народних пісень, які ми дуже швидко опанували, також з авторських пісень. Оскільки я професійна співачка, тож знала, чого хочу. Ми займалися постановкою голосу, працювали над дикцією, культурою мови, сценічною культурою, диханням.

Брали участь у всіх святах, які проводило місто: всеукраїнських фестивалів, конкурсів, оглядів, міжнародних фестивалів (“Берегиня” 1991 р. у м. Луцьк), поїздки у м. Севастополь, були й зарубіжні поїздки.

Нашому колективу 25. За ці роки у нього переспівало стільки людей... Але люди по-справжньому закохані у пісню, у народні звичаї і традиції, приїждять з усіх районів Києва на Корчувате, терплять, слухають і вибачують мою вимогливість. Так, зі мною важко працювати. Зате наш ансамбль один із найкращих у Києві.

— У Вас таке розкішне вбрання. Як Вам вдалося його роздобути?

— Дякуючи профкому нашого заводу ми пошили прекрасні сценічні костюми, взуття... Я ніколи не соромилася питати та радитися з фахівцями — О. В. Фисунюм, В. Ф. Мишиком, Л. Г. Орел, Л. І. Яшенком, С. Щербань, А. Богородом, В. Г. Трилісом, Е. І. Добжанським... Строї ансамблю “Лю-

бисток” витримані в стилі Київського регіону і жоден костюм не повторюється.

— Які пісні є основою Вашого репертуару?

— У репертуарі жіночого вокального ансамблю багато пісень календарно-обрядового циклу: веснянки, купальські, жниварські, весільні, історичні, жартівливі, героїчні, псалми. Співаємо й авторські пісні, випробувані часом. А ще ми виконуємо пісні, музику до яких я написала на вірші М. Луківа, О. Страшенка, О. Дунської, П. Засенка, Н. Левицької.

— Як виникли “Медуниці”?

— На репетиції ансамблю учасниці приходили зі своїми дітками, які слухали пісні й підспівували дорослим. Так виникла ідея створення дитячого колективу як підготовчої групи, щоб пісня могла переходити з покоління в покоління. Ми успішно виступали на заводі, в цехах, у школі, перед мешканцями Корчуватого та міста Києва, а також на етнографічних святах у Музеї архітектури та побуту України в с. Пирогів.

Перший зацвіт “Медуниць” подарував нам теперішніх учасниць ансамблю (“Медуниці” започаткувалися 1987 року).

З другого зацвітку “Медуниць” проросли творчістю талановиті співачки, які тепер працюють у Національному хорі ім. Верьовки: Наталка Осадча, Наталка Зубок, Валентина Нянько, Юлія Коломієць та Антоніна Зарічна.

Саме за роботу з дитячим фольклорним ансамблем “Медуниці” Міністерство освіти присвоїло мені почесне звання “Відмінник освіти”.

— Хто Ваш Учитель?

— Моїми вчителями були великі майстри мистецтв, хормейстери: А. Авдієвський, С. Павлюченко, М. Швиденко, В. Лисенко, В. Мальцев. А. Пашкевич, В. Суржа, А. Гуменюк. Їхній професіоналізм та велика майстерність виховали в мені вимогливість і відповідальність до обраної професії.

— Ваша “база” — школа № 273?

— Ми вдячні директору СШ № 273 В. М. Калиті за сприяння роботі та надання приміщення для репетицій обох колективів. У нас прекрасні умови, затишний клас. Окрема подяка батькам учасників дитячого ансамблю. Мама створюють всі умови для проведення репетицій. Заохочують малюків. Працюючи з дітьми, дійшла висновку, що у кожної дитини можна розвинути музичний слух. Треба мати велике терпіння і підхід до дітей, а батькам слід підтримувати дитину, зміцнювати її віру в себе, займатися її всебічним розвитком: це і музична грамота, танці, малювання, ліплення, вишивка та ще дуже багато різних напрямків народного мистецтва. Молодь наша здатна пропагувати рідну, генетично вистраждану, збережену тисячоліттями народну пісню. Треба любити пісню в собі...

Спілкувалася **Надія ДАНИЛЕВСЬКА**

Богдан ДИЧУК, голова первинного просвіт'янського осередку Городенківської ЗОШ І—ІІІ ст. №1

Ніч після суду

Я взяв вину в суді тоді на себе,
Ти розгубивсь... слова, мов проковтнув.
Багатозначно глянувши на мене,
Суддя якось з полегшенням зітхнув.
Не йшов, а біг ти радісно до друзів.
Мене наручники пекли, немов свічки.
Лише суддя цей день, немов забувши,
Машину вів повз сумніви й сніги.
Ти пив вино в закуреному барі.
А що суддя?.. Він справу завершив.
Лиш я в ту ніч із місяцем у парі.
Здається, до опівночі моливсь.

24.03.2012

Гармоніка або Вірш із бідною римою

Її знайшов у купі сміття
Старий і немічний жебрак.
Вона лежала непомітна,
Така обшарпана аж жах.
Душа весіль, чужих концертів
Знайшла притулок саме тут.
Мов подаєння брав уперше,
Тремтіли пальці його рук.
Він витер порох рукавами
Натис на клавішу і враз
Полився в серце звук бальзамом,
Росою зблиснув ув очах.
Він грав, забувши все на світі,
Хоч не було тут ні душі,
Лиш він, нікому не потрібний,
І три баци ледве живі.

21.03.2012

Художник малює портрет заробітчани

Він малював... Хотів, щоб ти всміхнулась,
Веселою хоч трішечки була.
Та ув очах світилася зажура,
І зморшки сумували край чола.
Що не просив — ні натяку на усміх.
А може б, від натури відійти.
Та олівець уперто й непослушно
Не тушував промінчики туги.
Він зрозумів, як був портрет готовий,
Як випав олівець таки з руки:
Не поміняв би й золото ніколи
На ті, в очах, промінчики туги.

20.03.2012

Зимовий день згора, неначе свічка,
Мороз під ніч укріплює тили.
І місяць ритуалом прозячаним
Складає перші промені в снопи.
Розлігся сніг під хатами зухвало
А вікна, наче соняхи довкіл.
Хустини диму ніч повитягала
Й витрушує на сніг монети зір.

22.03.2012

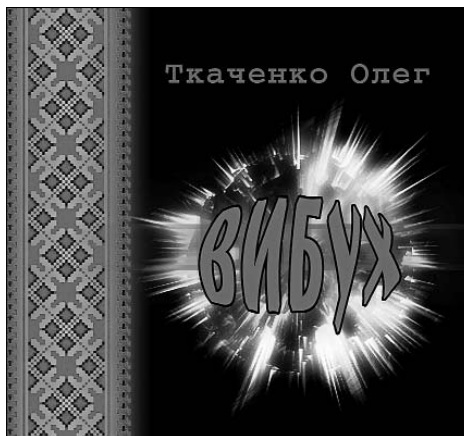
У Запоріжжі пролунав «Вибух»

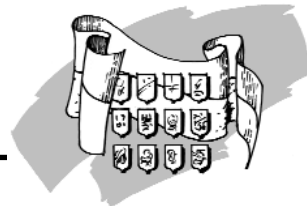
У просвіт'янській “Українській світлиці” в родинній затишній атмосфері відбувся творчий вечір Олега Ткаченка, автора нової поетичної збірки “Вибух”. Олег Ткаченко розповів присутнім про своє громадянське та творче становлення, про український біль душі, з яким ніколи не змириться. “Ось і “вибухнув” тисячами слів, думок, переживань та роздумів, вихлюпнув на папір свою душу, своє Я. Цю збірку не можна назвати поетичною, це щоденник роздумів, згусток моїх тривог та надій, якими, вважаю, за-

будь-яких обставин зобов'язаний поділитися з однодумцями”, — сказав присутнім Олег Ткаченко.

Друзі, просвіт'яни вітали пана Олега з виходом його нової книжки та з днем народження, подвійним святом, адже вихід у світ нової української книжки для просвіт'ян завжди приємна подія, тож творча презентація голови Запорізької обласної “Просвіти” стала спільною радістю.

Прес-центр
Запорізької “Просвіти”

Уляна ВОЛКОВСЬКА
Фото автора

Радомишлю понад 1500 років. Уперше згадується у писемних джерелах 1150 року як місто, що мало назву Мичеськ, від назви річки Мика, а потім Микгород (до річки, микатись із давньослов'янської означає “жити” або “існувати”). Місто постійно потерпало від набігів кримських татар. 1569 року виникла радісна “мисль” перенести його на правий берег річки Тетерів, тож від радісної мислі й місто було так названо. У джерелах зустрічається з 1569 року назва Радомишль, а з 1936-го й донині — Радомишль. 1612 року архимандрит Києво-Печерської лаври Єлисей Плате-нецький заснував тут першу в Центральній Україні паперову фабрику. Досі папір завозили з Німеччини. Радомишльські папірні виготовляли папір із коноплі, льону, кропиви, додавали туди лушпиння часнику й цибулі. Тому він був грубим, мав жовтувато-сірий колір, а часник і цибуля захищали його від шкідників. 1616 року на радомишльському папері вийшло перше друковане видання Києво-Печерської лаври “Часослов”. Папірня стояла на надійному природному фундаменті — гранітній скелі (15 метрів углиб, пласт граніту тягнеться 7 кілометрів). Вона пропрацювала 80 років і була зруйнована унаслідок козацьких повстань військом Богдана Хмельницького. Ще 100 років після знищення папірні Києво-Печерська лавра друкувала видання на радомишльському папері.

До 1901 року будівля (крім цокольного поверху) стояла зруйнована. 1901 року архітектор Пихоцький збудував на ньому млин у романському стилі. Млин працював на енергії води, а пізніше став електричним і працював до часів незалежності України. 2007 року міська рада виставила будівлю на продаж. Ольга Богомолець шукала приміщення для своєї колекції домашніх образів, тому цей занедбаний район і зруйновану будівлю млина викупила її сім'я. Нині на території папірні унікальний музей домашньої ікони. Навіть не віриться, що п'ять років тут було міське сміттєзвалище... До речі, перед тим, як розпочати реставрацію будівлі, звідси вивезли 60 тонн сміття.

Нас зустріла екскурсовод Оксана Лисак. Вона розповіла, що навколо папірні було засновано поселення, яке мало таку ж назву — Папірня. Спочатку це була окрема територіальна одиниця, а згодом вона увійшла до складу Радомишля.

Перед очима розкинувся насипний острів у формі серця. На ньому стоїть пам'ятник матріархату — скіфська баба (V ст. до нашої ери), яку знайшли на Запоріжжі, коли орали поле. По краю острова розцвітають тюльпани й маки. Тут започаткована нова традиція: молодята, які поєднують долі у замку в обрядовій залі, садять на острові дерева або квіти...

Також на території музею дуже багато оригінальних скульптур Архангела Михаїла, завезених із Західної України (кінець XVIII—початок XIX століття).

Ось ми в музеї. У маленькому куточку під назвою “Соціалістичний реалізм” зібрано знівечені ікони, які постраждали переважно за часів атеїзму. Тут скриня, виготовлена з образів, віконниці, зроблені з ікони Миколи Чудотворця, нас-

«Радісна мисль», осяяна Богом

Національна спілка краєзнавців України вже вкотре організовує експедиції країною. Одинадцята присвячена Житомирщині, а саме Радомишлю та його ролі в культурній спадщині України. Ця експедиція, яка відбулася у межах Всеукраїнської науково-практичної конференції “Культурний простір Житомирщини-Волині XIX–XX ст.”, приурочена до 75-річчя Житомирської області. Метою візиту до Радомишля було відвідання однієї з туристичних перлин Житомирщини — Музею української домашньої ікони Ольги Богомолець.

крізь проколотий образ Святої Олександри, образ Богородиці, який побував у вогні, образ Миколи Чудотворця, прострелений кулею. Ці понівечені лики нагадують, що ми втрачаємо свою душу.

Є ікони, на яких один образ накладався на інший. Пані Оксана повідала, чому так відбувалося. Виявляється, є дві версії. Перша — чудесна, коли сильніший і більш намолений образ проступав на слабшому. А інша версія практично-побутова: раніше хімічних реагентів, які б зчищали патину, не було. Патину зчищали дрібним піском, тому й зчищалася фарба.

У залі “Душа України” представлено домашні іконостаси Центральної України, написані переважно на початку XIX століття і народними, і професійними майстрами. Народні майстри особливо не виписували дрібні деталі, складки одягу й тілобудову святих. Усю свою любов і майстерність вони вкладали у лики святих — надзвичайно добрі й усміхнені. Це свідчення того, що українці Бога не боялися, а любили його. За такими іконостасами можна було дізнатися про українську родину майже все: від імен господарів до дат родинних свят. Такі іконостаси займали майже весь периметр української оселі. Кожна українська родина мала свій іконостас.

Іконостаси, написані професійними майстрами в монастирських школах і монастирях, проходили кілька рівнів написання. Учень прописував лише тло і дрібні деталі, підмайстер малював тіла і одяг, а майстер — лики святих. Таке майстрів дозволялося робити через 10—15 років його навчання.

Тут, у музеї, можна побачити і предмети побуту, зокрема українські амфори, сплетені з лози і соломи. Вони були поширені на Поліс-

сі. У них перевозили не лише зерно, а й воду, молоко, вино, пиво. А ось і вулик, на якому написані образи святих Зосима і Саватія, покровителів пасічників, та борть для диких бджіл.

Зала “Регіони України” відображає шлях завдовжки у три століття (XIX, XX, XXI), який про-

Тут цікавий образ пророка Іллі, який їде на колісниці, а внизу сидить пророк Сансей. Чому майстер назвав його Сансеєм, невідомо. Мабуть, вплив японської культури...

Для Полісся характерний темно-зелений колір тла. На цих образах надзвичайно багато рослинності: гілки, дерева, кущі, річки, озера. Тобто все те, що оточувало людей на Поліссі, було втілене в образах. А лики святих — натуральні поліщуки.

Чернігівські образи вирізняються статністю, портретністю і сильним флористичним мотивом. Квітки — від однієї до восьми — це певний язичницький код, який художник вкладав у зображення. На жаль, значення коду залишається поки що невідомим, але деякі науковці пов'язують його з ведами. Цікава легенда, пов'язана з образом “Богородиці-троєруччи”. Іоан Дамаський писав трактат з іконопису. Жив він при царстві халіфа, за наказом якого йому відрубали руку. Він настільки перейнявся цією трагедією, що почав молитися Богородиці і просив дати змогу закінчити трактат. Коли він ліг спати і поклав біля себе праву руку, то вона на ранок дивовижним чином приросла. А коли він закінчив свій трактат, то зі срібла відлив руку і приклав її до образу тієї Богородиці, до якої молився. Відтоді народився сюжет “Богородиці-троєруччи”.

Вплив російських канонів на українські ікони можна побачити в образах Сіверщини. Як відомо, канонічні — безтілесні й беземоційні. Та якщо вдивитися у образи Сіверщини, то лики святих усміхнені, а на блідих обличчях іконописці стали прописувати рум'яна, долучаючи святих до тілесності.

Образи Західної України не схожі на ікони жодного іншого ре-

гіону. У гуцульських образах відчувається стрімкість, динамізм, яскравість, багатосюжетність, надзвичайно чітка контурність. Тут немає звичних прописаних світлотіней, які ми звикли бачити на інших образах. Роль світлотіней відігравали чіткі контури. Цікаво й те, що народні майстри в Західній Україні переважно писали на сосні. А перед тим як малювати, дошку натирали часниковою масою. Це дозволяло вберегти її від шкідників, тому образи із Західної України зовсім не пошкоджені й досі пахнуть часником, якщо їх потерти.

Бароккові образи, написані в різних регіонах України професійними майстрами (кінець XIX століття), вирізняє позолота й чеканка. Такі ікони могли дозволити собі лише заможні українці.

Унікальні образи, написані на склі. Ікони XX століття Полтав-

ського регіону дуже схожі на вишивку, хоча насправді намальовані на склі олійною фарбою.

Цікавий гуцульський складень, який із розряду подорожніх або домашніх іконостасів. Подорожнім він ставав тоді, коли гуцул ішов на полонину, а іконостасом — коли повертався додому. Складається з трьох частин, центральний образ завжди залишався цілішим, ніж бокові. Бокові образи склалися з однієї-трьох частин, у кожному був виписаний свій святий.

Ще одна експозиція — вдягнені бароккові образи. Українці замовляли лики святих у професійних художників, а вдягали образ, використовуючи клаптики тканини, шкіри, намистинки, фольгу, тасьму тощо. Він мав яскравий і святковий вигляд.

Цікаві ікони, написані темперною фарбою, зокрема два образи Архангела Михаїла. Один із Центральної України войовничий, а інший — із Західної України — тримає ваги в руках, ретельно зважуючи кожную душу і його обличчя при цьому надзвичайно іронічне.

Унікальний експонат XVI століття — придорожній кам'яний образ святого Миколи Чудотворця, до якого навіть можна доторкнутися.

Ікони писали не лише до релігійних сюжетів, а й на події. Так, привертає увагу образ, написаний 1888 року, коли на залізничній дорозі “Крим-Харків” Олександр III з родиною їхав у Санкт-Петербург і сталася аварія. Потяг зійшов із рейок. Олександр III тримав на своїх плечах дах вагону, доки його родина і прислуга не вийшли. На чудесне спасіння царської родини і був написаний образ.

Маленька Богородична зала завершує експозицію домашніх ікон. Загалом ми побачили 690 образів (а колекція нараховує 5000). Усі вони були куплені на барахолках або просто даровані. До речі, полотна проходять лише музейну реставрацію, зчищається бруд і патина й закріплюється фарба. Тут зібрано цілий пласт української народної духовності, який міг бути втрачений. А почалася колекція Ольги Богомолець із маленького образу “Святого Устиніана” 15 років тому, коли цю першу іконку пані Ольга купила на барахолці, ледве на неї не наступивши...

Насамкінець екскурсії ми за традицією музею піднялися на вежу, де загадали бажання і вдарили у дзвін. Тож усі мрії обов'язково здійсняться!

Екскурсовод Оксана Лисак

йшли образи, та цілий пласт регіональних особливостей іконопису, адже кожний регіон України малював свого бога таким, яким він його бачив.

Образи на блакитному тлі — з Полтавського регіону. Тло неба і надзвичайно сяючі німби, а малювали їх на дубові. Сильний образ “Неопалима купина”, який захищав від пожеж. Але українці вважали, що було дві пожежі: зовнішня, яка спопелювала все навкруги, а інша — внутрішня, коли людина мала побороти в собі ненависть, жадобу, пристрасть тощо.

Станіслав ЗМІЄВСЬКИЙ,
м. Одеса

Кує зозуля на калині

День Перемоги. Хтось вийде на мітинг, розмахуючи червоним прапором, під яким Україна зазнала більше лиха, ніж від усіх разом узятих наших колишніх поневолювачів. Я ж цього дня вклонюся могилі мого батька Федора і матері Марії, яких війна навіки розлучила, але не вбила палкого кохання вірної дружини. На скромному пам'ятникові поруч з їхніми іменами на моє прохання художник вирізьбив гілочку калини й зозульку. Вона одвічний народний символ туги за минулим, що “кує” людині літа, провіщає долю.

А в моїй душі щемно відлунює материнська пісня: “Летіла зозуля через мою хату, сіла на калину та й стала кувати. Ой ти, зозуленько, чого рано куєш? Чи ти, зозуленько, моє горе чуєш?” У ці слова мати вклала свій зміст. Для неї зозуля була не просто уособленням нещасливого кохання, швидше навпаки — вічної, непереборної ніким і нічим любові.

Двадцятирічна Марія, мешканка міста Мерефи, що під Харковом, віддала своє серце старшому за неї на два роки Федору — найменшому з великої родини Змієвських, які після розкуркулення розбіглися по світах. Ті, що в Мерефі, виживали, харчуючись відходами для худоби з місцевого спиртзаводу. У жахливих роки голодомору батькові сестри, що опинилися у селищі Буди, аби порятувати діток від голодної смерті, відвезли їх до Харкова і залишили там у надії, що їх підберуть добрі люди чи державні опікунські органи. Федір з братом Яковом улаштувався на Харківський завод ім. Т. Шевченка. Невдовзі, працюючи й здібні, вони стали чудовими слюсарями. Мати взяла ділянку землі під забудову, і на ній брати почали зводити добротні хати, посадили спільний садок.

У моїх дитячих спогадах лише три випадки, коли я бачив батька живим. Запам'яталося, як лунко рипів сніг під чобітьми батька, коли ми всією сім'єю йшли привітати рідню з Різдом Христовим. А я хоч з усіх сил тис на підшви, та сніг не

озивався. Пам'ятаю і свій п'ятий день народження. Мене зранку причепурили і я подався на вулицю, де після нічної грози була величезна калюжа. Звісно, я дуже забруднився. Та, на великий подив, батько навіть не насварився, а притис замурзаного до грудей, поніс під вишні й гірко заплакав. Тоді я вперше почув слово “війна”. Це було 22 червня 1941 року.

В армію Федора і Якова не мобілізували. Як найкращі майстри, вони мали евакуювати свій завод і відновити виробництво за Уралом. Ешелон фашисти розбомбили, і брати, повернувшись додому, разом з земляками стали у військові лави. Ранньої весни 1943-го їм пощастило визволити Харків і рідну Мерефу. Згадую, як під гуркіт бою батько на хвилюку забіг до рід-

ної оселі, міцно-міцно обійняв нас із матір'ю і знову подався на передову.

Та недалеко пройшли наші війська, наступ зупинили нові сили гітлерівців, а невдовзі Харків знову окупували фашисти. Мати дивом довідалася, де полягли в бою земляки, і, залишивши мене під опікою дружини Якова Орини, у якої було троє дітей, вирішила перепоховати свого чоловіка у рідній землі. Разом зі ще однією вдовою мати пішки дісталася до села Спасівського. Там місцеві мешканці показали їм могили, де поховані загинувши. Вони розповіли, що один “із наших” перейшов на бік німців і провів їх у тил радянських кулеметників. За всіма ознаками, то був батьків племінник Микола, який живим і неушкодженим повернувся після бою додому, а потім навіть отримав від німців роботу на склозаводі.

У Спасівському відкопали з братської могили Федора, Якова і ще двох земляків. Жінки з великими труднощами умовили візника доправити покійних у Мерефу. Можна лише уявити подив численних німецьких патрулів, які зустрічали віз із чотирма зодягненими у радянську військову форму мертвими бійцями і їхній незвичний ескорт. Мати казала, що дехто з фашистів одразу хапався за зброю, але були й розсудливі серед них. Жінки ж, переживши втрату коханих, не страшилися смерті. І це зворушувало навіть найлютіших есесівців, які воліли б мати таких відданих дружин.

І ось вже Федір і Яків лежать у трунах на нашому подвір'ї. Жінки, які омивали їх, казали: вони були такими дужими, що кулі їх не брали, тож їх добивали багнетами. Попроштитися з покійними і вклонитися моїй матері за її самовідданий вчинок прийшло багато родичів і сусідів. Не наважився прийти лише зрадник Микола. Поховали братів на цвинтарі поруч.

Війна згадується ще за кількома епізодами. Коли під час другого звільнення Слобожанщини лінія фронту проходила

вздовж залізниці, що ділить Мерефу навпіл, мати носила воду для радянської польової кухні, розташованої за нашою хатою. Одного разу повернулася в сльозах, бо снайпер прострелив обидва відра. Мені ворожа куля лише розпанахала плече, коли в той час робив вилазки за дозрілими помідорами в кінець городу. Згодом, граючи “у війну”, ми з хлопцями жбурляли у розкладені багаття знайдені гранати й міни, а самі відбігали подалі й залягали в очікуванні вибуху. З нашої компанії тоді ніхто не загинув, а троє з тих, що наслідували наш приклад, наклали головами.

Усе життя матері заздрили її старші сестри Даша і Ніна, що вона може вклонитися прахові свого любого Федора, а їхні чоловіки загинули на війні бозна-де. Пізніше всі вони вийшли заміж удруге. Мати, заручившись моєю згодою, одружилася з батьковим товаришем Єгором, коли той повернувся з війни, але змінювати прізвище категорично відмовилася. Вітчим із повагою ставився до Федора, але нерідко, особливо напідпитку, ревнував матір до покійника, дорікав, що тільки його вона любить. Вона у відповідь казала: “Хоч убий, але в моїм серці не було й не буде місця для когось іншого”.

Коли сестри зрідка збиралися разом за столом (згодом до них приєдналася і наймолодша Клава, відбувши німецьку каторгу), завжди лунали дві пісні, які мені найбільше запали в душу. Мати заводила свою улюблену “Летіла зозуля через мою хату”, і всі дружно підхоплювали, обливаючись сльозами. А потім вона просила тихенько спіслювати улюблену пісню Федора “Поza лугом зелененьким брала вдова льон дрібненький”. Мені здавалося, що батько Федір постійно незримо присутній поруч із нами.

Відійшла мати у засвіти чотири роки тому, поховати її ми вирішили в одній могилі з батьком. Як годиться, через рік установили один на двох пам'ятник. А портрети батьків я попросив викарбувати на чорному граніті такими, якими вони були в молодості, коли дали обітницю бути вірними один одному на все життя. Хочу вірити, що такими і зустрілися вони на тім світі. Вони обоє у рідній землі, вони там знову разом. І це їм обом тепер кує-співає зображена на пам'ятнику віща птаха на калині, славлячи торжество кохання над смертю.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Життя і чин Анатолія Погрібного

17 травня о 16.00 у великій концертній студії Будинку звукозапису Національної радіокомпанії України (вул. Первомайського, 5-А, метро “Кловська”) у циклі прямо-ефірних передач “Радіоканал “Культура” представляє” відбудеться презентація книжки “Життя і чин Анатолія Погрібного”, присвяченої діяльності видатного державного і громадського діяча, науковця, професора, доктора філологічних наук, публіциста Анатолія Погрібного.

Будьте учасником дійства в студії, долучайтеся до спогадів друзів, учнів, колег А. Г. Погрібного, адже Ви пам'ятаєте його слово в програмах Національного радіо, його добрі справи.

До виступів запрошуються Павло Мовчан, Іван Ющук, Олександр Пономарів, Дмитро Степовик, Віталій Дончик, Емма Бабчук, Микола Тимошик, Сергій Квіт, Анна Багряна, Валентина Коротя-Ковальська, дружина і педагог Ганна Погрібна та ін.

Ведуча програми — письменниця Любов Голота.

Довідки за телефоном 278-01-30.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО

Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57
Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор
Микола ЦИМБАЛЮК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ на
комбінаті “Преса України” у середу.
Зам. № 3301219
Наклад у травні — 25 500

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Прогвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Прогвіти” — 30617

